Kirsi Pihlajasaari

NUORTEN TYTTÖJEN RYHMÄTOIMINNAN PERUSTAMISEN TARPEET, HAASTEET JA OPIT PÄLKÄNEELLÄ

Sosiaalialan koulutusohjelma

Ylempi AMK

2014

samk
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

NUORTEN TYTTÖJEN RYHMÄTOIMINNAN PERUSTAMISEN TARPEET, HAASTEET JA OPIT PÄLKÄNEELLÄ

Pihlajasaari, Kirsi
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Ylempi AMK
Toukokuu 2014
Ohjaaja: Kumpulainen, Pasi
Sivumäärä: 63

Asiasanat: sukupuolisensitiivisyys, tyttötyö, ryhmämuotoinen toiminta

---

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata Pälkäneellä vuosina 2012–2013 toteutettua kehittämistoimintaa, jonka puitteissa kunnassa tehtiin kokeiluja nuorille tytöille suunnatun ryhmätoiminnan kehittämiseksi. Kehittämistyö nivoutui osaksi kunnassa käynnissä olevaa Kasperi II: n EETU-osahanketta.

Idea nuorille tytöille suunnatun toiminnan kehittämisestä syntyi, kun nuorten kanssa työskentelevillä ammattilaisilla oli toiveissa saada lisäpanosta ennaltaehkäisevään työhön nuorten parissa, sekä huolta ohjatun vapaa-ajantoiminnan puutteesta kunnassa. Toimintaa suunnitellessa kuultiin myös nuorten, kuudes- ja seitsemäsluokkalaisten tyttöjen toiveita ryhmätoimintaan ja siellä käsiteltäviin asioihin liittyen.

Kehittämistyö perustui toimintatutkimukselliseen lähestymistapaan, jonka ohella kehittämistyö sisälsi piirteitä myös etnografisesta menetelmästä. Aineistoa kerättiin useilla eri menetelmillä: muun muassa työkokousmuistiinpanojen, keskusteluiden, havainnoinnin, haastattelujen ja kyselyiden avulla.

Kehittämistyön aikana tutustuttiin aluksi muualla Suomessa järjestettyyn sukupuolisensitiiviseen tyttötyöhön, sen mahdollisuuksiin ja haasteisiin. Pälkäneellä toteutettiin kehittämishankkeen aikana kolme erilaista ryhmätoimintakokeilua: suljettu yläkouluikäisille tytöille suunnattu ryhmä, avoin ala- ja yläkouluikäisille tytöille suunnattu nuorisotilatoiminta sekä suljettu alakouluikäisille tytöille suunnattu ryhmä.

Jokainen kokeilu opetti kehittäjilleen jotakin tytöille suunnatun ryhmätoiminnan perustamisesta onnistumisineen ja haasteineen. Suurimmat opit ja haasteet liittyivät ryhmätoiminnan aloittamiseen: tyttöjen motivointiin ja markkinointiin etukäteen kohderyhmäksi ajatellulle joukolle.

THE NEEDS, CHALLENGES AND LEARNINGS OF THE ORGANISATION OF YOUNG GIRLS GROUP-BASED ACTIVITIES IN PÄLKÄNE

Pihlajasaari, Kirsi
Satakunta University of Applied Sciences
Degree Programme in Master of Social Services
May 2014
Supervisor: Kumpulainen, Pasi
Number of pages: 63

Keywords: gender sensitivity, girl work, group-based activity

---

The purpose of this thesis was to report the development project, which took place in Pälkäne between years 2012-2013, at which time there were attempts to develop group based activity for young girls. Development project was part of Kasperi II`s Eetu-project, which took place in Pälkäne.

The idea of group-based activity for young girls originated from the need to have more contributions to the preventive social work among young girls, and because there weren´t enough leisure activities for young people in Pälkäne. Girls opinions and wishes concerning the group-based activity were heard during the planning.

This development project was based on the action research approach, and contained also methods of ethnography. The research material was collected by various ways: for example from the notes of job meetings, from discussions, questionnaires and interviews, and through observations.

During the project we researched the gender sensitive girl work in Finland, and studied the possibilities and challenges confronted by previous work. Three different experiments of group-based activities for girls were executed in Pälkäne during the research: closed group for girls in upper comprehensive school, an open group for all girls from ages 11 to 16, and closed group for girls in one of Pälkäne`s primary school.

Each experiment taught us something about the possibilities and challenges of starting a new group-based activity for girls. The most knowledge was gained and the biggest challenges confronted related to the initiating of a group: how to motivate girls and how to manage to promote the activity for the girls who would most likely benefit from the activity.

.

SISÄLLYS

1 NUORTEN TYTTÖJEN RYHMÄTOIMINNAN KEHITTÄMISEN LÄHTÖKOHDAT PÄLKÄNEELLÄ 5
1.1 Kehittämisprosessin taustaa 5
1.2 Kokemuksia sukupuolisensitiivisestä, tytöille kohdennetusta toiminnasta 9
2 KEHITTÄMISTYÖN TIETOPERUSTAA JA KESKEISIÄ KÄSITTEITÄ 14
2.1 Ryhmämuotoinen toiminta nuorille suunnatun ennaltaehkäisevän työskentelyn muotona 14
2.2 Sukupuolisensitiivisyys ja tyttötyö 16
2.3 Tytöt ja ryhmämuotoinen toiminta 19
2.4 Kokemuksia tytöille kohdennetun ryhmätoiminnan haasteista 21
3 KEHITTÄMISTYÖSSÄ KÄYTETYT TUTKIMUS- JA KEHITTÄMISMENETELMÄT 26
4 TYTTÖJEN RYHMÄTOIMINNAN SUUNNITTELUA PÄLKÄNEELLÄ 32
4.1 Paikallista tiedonhankintaa tytöiltä ryhmätoiminnan suunnittelun tueksi 32
4.2 Yhteenvetoa kyselyistä 36
5 TYTÖILLE SUUNNATUN RYHMÄTOIMINNAN TOIMEENPANO 40
5.1 Tytöille suunnatun ryhmämuotoisen toiminnan suunnittelun ensimmäinen vaihe ja haasteet 40
5.2 Ryhmätoiminnan uusi suunta ja haasteet 43
5.3 Tyttöjen ryhmätoiminnan kolmas sivuhaara 47
5.4 Yhteenvetoa tytöille suunnatun ryhmämuotoisen toiminnan vaiheista 51
6 POHDINTA 53
LÄHTEET 60

1 NUORTEN TYTTÖJEN RYHMÄTOIMINNAN KEHITTÄMISEN LÄHTÖKOHDAT PÄLKÄNEELLÄ

1.1 Kehittämisprosessin taustaa

Tässä opinnäyteyöraportissa kuvataan Pälkäneellä vuosina 2012–2013 toteutettua kehittämistoimintaa, jossa oli tarkoituksena vastata nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten havaintoihin nuorten tyttöjen lisääntyneestä henkisestä pahoinvoinnista ja harrastusten tai muun vapaa-ajan toiminnan puutteesta. Tavoitteena oli luoda pälkäneläisille tytöille kohdennettua vapaa-ajalla tapahtuvaa ryhmämuotoista, ohjattua toimintaa, johon he saisivat itse vaikuttaa, ja jossa olisi mahdollista keskusteluin ja toiminnallisin menetelmin perehtyä tyttöyteen ja naiseksi kasvamiseen, sekä tarjota aikuisen läsnäoloa ja tukea. Kehittämistyö kohtasi myös haasteita, jotka liittyivät suurimmaksi osaksi tytöille suunnatun ryhmätoiminnan aloittamisen hankaluuksiin, tyttöjen osallistumishalukkuutta vahvistaviin ja estäviin tekijöihin.

Vuoden 2011 lopussa Pälkäneen kunnassa oli käynnistynyt Kasperi II:n (Väli-Suomen lasten, nuorten ja perheiden palveluiden kehittämishanke) EETU-osahanke (Ennaltaehkäisevän tuen ja intensiivisen työotteen toimintamalli nuorten palveluihin). Pälkäneen lisäksi muita hankekuntia olivat hankkeen hallinnoijakunta Hämeenkyrö sekä Parkano, Punkalaidun, Sastamala ja Valkeakoski. EETU – hankkeen tavoitteena oli kehittää lastensuojelun ennaltaehkäisevän tuen sekä intensiivisen työotteen toimintamuotoja nuorille ja heidän perheilleen suunnattuihin palveluihin. Kohderyhmänä olivat 5.-9. – luokkalaiset lapset ja nuoret perheineen. Kehittämistä oli tarkoitus suunnata entistä varhaisempaan vaiheeseen palvelujärjestelmässä, eli tilanteisiin joissa lapsi tai nuori ei ole vielä lastensuojelun asiakkaana. (Kasperi-hankkeen www-sivut 2013.)

EETU-hankkeen tavoitteina oli kehittää ja mallintaa ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön palveluita ja verkostoyhteistyötä yksilö- ja perhekohtaisen lastensuojelutarpeen vähentämiseksi, kehittää intensiivisen työotteen toimintamallia nuorten parissa työs-

kenteleville ammattilaisille, sekä vahvistaa lasten, nuorten ja heidän perheidensä osallisuutta osana lastensuojelun ennaltaehkäiseviä palveluja. (Männikkö 2012.)

Hanke tavoitteli muutoksia lasten ja nuorten palveluiden kokonaisuuteen, pyrkimyksenä sisällyttää ennaltaehkäisevät ja intensiiviset toimintatavat kuntien palvelurakenteisiin. Tarkoituksena oli muun muassa tuottaa tietoa kuntien palvelutarjonnasta, ennaltaehkäisevistä tukimuodoista sekä ohjauskäytännöistä ja kehittää lasten ja nuorten ennaltaehkäisevän tuen muotoja koulunkäynnin ja vapaa-ajan tukemiseksi. Lisäksi hankkeessa tavoiteltiin asiakaslähtöisten palveluiden kehittämistä ottamalla lapset ja nuoret perheineen mukaan palvelutarpeiden selvitystyöhön, palveluiden suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin sekä vahvistamalla lasten ja nuorten kuuntelemista. Samalla oli tarkoitus vahvistaa ja monipuolistaa lasten, nuorten ja heidän perheidensä parissa työskentelevän henkilöstön toimintamahdollisuuksia lastensuojelullisissa huolitilanteissa, monialaisen yhteistyön tekemisessä sekä ennaltaehkäisevän ja intensiivisen tuen tarjoamisessa. (Männikkö 2012.)

EETU – hankkeen alkuvaiheessa hankkeen projektikoordinaattori kartoitti hankekuntien omia kehittämistarpeita järjestämällä suunnittelukokouksia, joissa käytiin läpi eri ammattilaisten huomioita siitä, millaista kehittämistä he omasta näkökulmastaan katsoen hankkeen tavoitetta ja kohderyhmää ajatellen kaipasivat. Lisäksi projektikoordinaattori teki ammattilaisverkostolle hankkeen puolesta kyselyitä, joissa kartoitettiin kehittämistarpeita hankkeen teemojen mukaisesti. Hankkeen puolesta näitä ajatuksia jalostettiin konkreettisiksi kehittämisen kärjiksi, jotka sovitettiin yhteen muiden hankekuntien kehittämistarpeiden kanssa. Tähän alkuvaiheen kartoitukseen osallistuivat Pälkäneellä sivistystoimenjohtaja, ala- ja yläkoulujen rehtorit, apulaisrehtorit, erityisopettajat ja opettajat, kouluterveydenhoitajat, koulukuraattorit, kunnan nuorisotyöntekijä, perusturvajohtaja, sosiaalityöntekijät sekä perhetyöntekijät.

Samaan aikaan EETU-hankkeen käynnistymisen kanssa kunnan sivistystoimessa oli käynnissä KELPO -hanke. KELPO –hankkeessa kehitettiin laadullisesti tehostetun ja erityisen tuen toimintaa perusopetuksessa. Lyhenne KELPO muodostuu seuraavista sanoista ja sisällöistä: KE = kehittäminen L = laatu ja PO = perusopetus. (Opetushallituksen www-sivut 2013.) Hankkeen koordinaattorina toimi yläkoulun erityisopettaja. KELPO-hankkeeseen liittyi moniammatillisia kokouksia, joissa oli mukana edus-

tajia rehtoreista, apulaisrehtoreista, erityisopettajista ja opettajista sekä alakoulujen että yläkoulun puolelta, kouluterveydenhoitajia, koulukuraattorit, nuorisotyöntekijä sekä perhetyöntekijät.

Koska sekä EETUn että KELPOn tavoitteet liittyivät läheisesti toisiinsa, ja molempien hankkeiden moniammatillisiin kokouksiin osallistuivat lähes poikkeuksetta samat henkilöt, päätettiin kunnassa tehostaa työajan käyttöä ja yhdistää näiden hankkeiden voimia. Näin ollen KELPO-hankkeen moniammatilliset kokoukset yhdistettiin EETUn suunnittelukokousten kanssa. Näissä erillisissä ja yhteisissä hankekokouksissa, joissa olin perhetyön edustajana mukana, keskusteluun nousivat usein muun muassa nuorten pahoinvointi, nuorille suunnatun vapaa-ajan toiminnan puutteet sekä kohdennetun ryhmätoiminnan järjestäminen.

Idea tytöille suunnatun työskentelyn kehittämiselle Pälkäneellä alkoi syntyä, kun eri tahoilla käytiin samaan aikaan keskustelua nuorten vapaa-ajan toiminnan puutteesta sekä nuorten pahoinvointioireiluista. Viikoittaisissa Pälkäneen kunnan lastensuojelun palavereissa olivat koolla sosiaalijohtaja, lastensuojelun sosiaalityöntekijät, perhetyöntekijät sekä koulukuraattorit, itse olin mukana perhetyöntekijän roolissa. Palavereissa keskusteluihin nousivat usein esiin näkyvästi oireilevat, erityisesti yläkouluikäiset pojat. Huolena oli yleensä heikko koulumenestys, koulupoissaolot, häiriökäyttäytyminen koulussa, aggressiivisuus sekä päihdekokeilut. Näitä omia huomioitaan keskusteluihin toi yleensä koulukuraattori. Samoissa kokoontumisissa sivuttiin myös koulukuraattorin havaintoja samaan ikäluokkaan kuuluvista tytöistä, joiden oireilu näyttäytyi hieman erilaisena: perheen asioista huolehtijana, masennusoireina tai heikkona itsetuntona. Lisäksi koulukuraattori kertoi muun muassa havaintojaan tytöistä, jotka pukeutuivat koulussa provosoiviin, paljastaviin vaatteisiin ja jotka hakeutuivat toistuvasti poikien seuraan, ja joilla esiintyi seksuaalispainotteista käyttäytymistä. Samankaltaisia havaintoja sekä pojista että tytöistä tekivät asiakastyössään myös sosiaalityöntekijät ja perhetyöntekijät nuoria tavatessaan.

EETUn ja KELPOn hankekokouksissa yläkoulun terveydenhoitaja ja koulukuraattori toivat esiin huomioitaan yläkouluikäisten nuorten henkisestä pahoinvoinnista, jonka taustalla oli usein koulukiusaamista, heikko tuki vanhemmilta sekä harrastusten tai muun ohjatun vapaa-ajan toiminnan puute. Nämä asiat tulivat esiin toistuvasti sekä

terveydenhoitajan suorittamissa terveystarkastuksissa että koulukuraattorin tavatessa oppilaita vastaanotollaan.

Lisäksi eri ammattikuntien edustajat toivat hankekokouksissa esiin omia havaintojaan siitä, että erityisesti iltapäivisin ei kunnassa ollut tarjolla nuorille suunnattua, ohjattua toimintaa. Tämän johdosta nuoret viettivät aikaansa koulun jälkeen usein koulun läheisen ruokakaupan pihassa suurena joukkona aiheuttamassa järjestyshäiriöitä.

Kunnan nuorisotilojen aukioloaikoihin ja toimintaan toivottiin ammattilaisverkostossa lisäystä ja monipuolistamista, toiveena saada nuoret kokoontumaan heille tarkoitettuun paikkaan, ja toimintaan joka olisi valvottua ja jossa olisi tarjolla aikuisen tukea ja ohjausta.

Alakouluilla toimiva terveydenhoitaja toi kokouksissa viestiä alakoulujen opettajilta, jotka toivoivat apua oppitunneille, joilla käsitellään kasvamista tytöstä naiseksi ja pojasta mieheksi. Opettajat olivat kertoneet terveydenhoitajalle kokevansa, että heillä ei ollut riittävää tietotaitoa kyseisen aiheen käsittelyyn. Alakouluilla terveydenhoitaja ja erityisopettajat kertoivat lisäksi kiinnittäneensä huomiota erityisesti 5.-6. – luokkalaisten tyttöjen ikäryhmään, ikään jolloin tytöillä alkaa usein murrosikä, ja sen mukanaan tuomat haasteet, kun omassa kehossa ja mielessä tapahtuu suuria muutoksia. Heidän kokemuksensa mukaan tässä ikäryhmässä oli paljon nuoria tyttöjä, jotka kaipaisivat enemmän tukea ja ohjausta kuin mitä esimerkiksi koulu tai vanhemmat pystyvät antamaan.

Lisäksi näissä moniammatillisissa hankekokouksissa eri ammattilaiset toivat esiin samaa nuorten sukupuolten välisiin käyttäytymiseroihin liittyvää huolta, kuin mistä lastensuojelun tiimissä keskusteltiin.

Kunnassa toimi jo ART-ryhmiä (Aggression replacement training) yläkouluikäisille aggressiivisesti käyttäytyville pojille. ART on nuorille tarkoitettu laaja-alainen ohjelma, jossa harjoitellaan sosiaalisia taitoja, vihanhallintaa ja moraalikasvatusta (Goldstein, Glick & Gibbs 2011, 11). Ryhmiä perustettiin Pälkäneellä tarpeen mu-

kaan yläkoululla, ja sen vetäjinä toimivat ART – koulutuksen saaneet ohjaajat nuorisotoimesta, sosiaalitoimesta tai seurakunnasta.

Lisäksi lastensuojelun sosiaalityöntekijä ja yläkoulun koulukuraattori olivat järjestäneet yhteisille yläkouluikäisille, syrjäytymisuhan alla oleville asiakkailleen, pääasiassa pojille, toiminnallista vapaa-ajan ohjelmaa erityisesti koulujen loma-aikoina, esimerkiksi hohtokeilausretkiä Tampereelle.

Yläkoulun erityisopettaja ja kunnan nuorisotyöntekijä järjestivät yläkoululla ryhmätoimintaa nuorille joilla oli puutteita sosiaalisissa taidoissa ja täten vaikeuksia solmia kaverisuhteita tai osallistua harrastustoimintoihin. Tästäkin ryhmästä valtaosa oli poikia. Lisäksi kunnan nuorisotyöntekijä oli työssään havainnut, että avoimissa nuorisotilailloissa valtaosa kävijöistä oli poikia.

Näiden keskustelujen ja kokemusten pohjalta Pälkäneellä päätettiin kehittää ennaltaehkäisevänä lastensuojelutyön palveluna moniammatillisesti järjestettävää ryhmätoimintaa, ja lapsille ja nuorille tarkoitetuttuja avoimia vapaa-ajan foorumeita, erityispainotuksenaan 5.-9. – luokkalaisiin tyttöihin kohdistuva työskentely, koska pelkästään tytöille suunnattua ohjattua toimintaa ei ollut kunnassa vielä olemassa, mutta eri ammattikuntien edustajat pitivät sitä omien havaintojensa ja asiakaskohtaamistensa perusteella tärkeänä. Tämä kehittäminen päätettiin ottaa myös yhdeksi Eetu-hankkeen kehittämistyön kärjeksi

Työskentelin itse kunnassa perhetyöntekijänä, kohderyhmänäni pääosin 11–18 -vuotiaat lapset ja nuoret perheineen. Kunnan nuorisotyöntekijä työskenteli läheisesti samaan ikäryhmään kuuluvien lasten ja nuorten kanssa, joten valikoiduimme työparina vastuuhenkilöiksi ryhmämuotoiseen toimintaan ja vapaa-ajan foorumeihin liittyvään kehitystyöhön.

1.2 Kokemuksia sukupuolisensitiivisestä, tytöille kohdennetusta toiminnasta

Tyttötyötä on tehty Suomessa sukupuolisensitiivisellä työotteella Setlementtiliikkeen nuorisotyön johdolla jo yli viisitoista vuotta. Vuonna 1988 käynnistyi Setlement-

tinuorten liitossa Upea minä – tyttötyöhanke, jonka seurauksena syntyi Suomen ensimmäinen Tyttöjen Talo Helsinkiin, Setlementtinuorten liiton, Kalliolan nuoret ry:n ja Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskuksen yhteistyöllä. Euroopassa sukupuolisensitiivistä tyttötyötä oli kehitetty jo pitempään ja Suomessa mallia haettiinkin etenkin Tukholman Tyttöjen Talosta, Xist Tjej Forumista. (Mulari, Eischer & Uusitalo-Herttua 2012, 6.)

Myös Tampereella Ahjolan Kansalaisopistossa osana nuorisotyötä järjestettävä Isosisko- ja Tyttöjen tupatoiminta alkoi vapaaehtoistyönä Upea minä -hankkeen innostamana vuonna 1998. Tämän jälkeen toiminta jatkui vuosina 1999–2006 projektirahoituksen myötä Isosiskoprojektina, jonka aikana kehitettiin uusia toimintamalleja tyttöjen toiveista ja tarpeista lähtien. Projektin tavoitteena oli tarjota vapaaehtoisia Isosiskoja arjen ystäviksi ja terveen kasvun tueksi peruskouluikäisille tamperelaisille tytöille. Isosiskot ja Pikkusiskot tarvitsivat yhteisen kokoontumispaikan, mistä sai alkunsa Tyttöjen Tuvaksi nimetty tila. Toiminta kasvoi ja kehittyi niin, että Tyttöjen Tupa muodostui Isosiskotoiminnan rinnalle omaksi, yhtä tärkeäksi toimintamuodoksi. (Ahjolan www-sivut 2013.)

Tyttötyö laajentui 2000-luvun alusta alkaen yhä uusille paikkakunnille, uusien toimijoiden ja toimintamuotojen kautta. Eri puolille Suomea Setlementtien yhteyteen perustettiin Tyttöjen Taloja: Tampereelle vuonna 2004, Ouluun vuonna 2006, Turkuun vuonna 2007 ja Kuopioon vuonna 2011. Tyttöjen Talo on Kalliolan Nuoret ry:n rekisteröity tuotemerkki, jonka alla kaikki paikalliset Tyttöjen Talot ympäri Suomen toimivat, noudattaen Tyttöjen Talo – konseptin mukaista nuorisotyötä. Tyttöjen talot tekevät kaikilla paikkakunnilla tiivistä yhteistyötä sekä julkisen sektorin että toisten järjestöjen kanssa. (Eischer & Tuppurainen 2009, 14, 21; Mulari ym. 2012, 6.)

Tyttöjen Talojen työskentelyn lähtökohtana on ”naiseksi kasvamisen erityispiirteistä nouseva lähestymistapa, jonka avulla tyttöjä ja nuoria naisia tuetaan kasvamaan oman näköisiksi voimaantuneiksi naisiksi”. Tyttöjen Taloilla huomioidaan myös erityistä tukea tarvitsevat tytöt, joilla on vaikeuksia elämänhallinnassa ja riski syrjäytyä yhteiskunnasta, sekä vahva aikuisen tuen tarve. (Eischer & Tuppurainen 2009, 13; Uusitalo-Herttua 2012, 12.)

Tyttöjen Talojen toimintaan kuuluu *avointa toimintaa*, joka tarkoittaa avointa kahvilaa sekä erilaisia harrasteryhmiä, *vuorovaikutteista tyttöryhmätoimintaa*, joka on tiettyyn tarpeeseen suunnattua suljettua, tavoitteellista ryhmätoimintaa sekä *yksilötyötä*, joka voi olla keskusteluapua, tuen ja tukiverkoston tarpeen kartoitusta tai ohjaamista voimakkaamman tuen piriin esim. julkisessa palvelujärjestelmässä. Tyttöjen Talo -konseptiin kuuluu lisäksi Nuoret Äidit – toiminta, monikulttuurinen tyttötyö, sekä Pop In -seksuaalineuvontavastaanotto ja seksuaalinen väkivaltatyö. Tyttöjen Talojen työntekijät ovat sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia, joilla on usein myös erilaisia terapeuttisia lisäkoulutuksia. Lisäksi Tyttöjen Taloilla työskentelee vapaaehtoistyöntekijöitä. (Tyttötyön www-sivut 2012; Uusitalo-Herttua 2012, 13.)

Tytöille kohdistetun ryhmämuotoisen toiminnan järjestäminen laajeni myös Setlementtien ulkopuolelle, ja erilaisia tyttöryhmiä järjestetään nykyisin ympäri Suomea kunnissa, järjestöissä ja seurakunnissa ja erilaisissa kehittämishankkeissa.

Esimerkiksi Vantaalla toimiva Vantaan Nicehearts ry on vuonna 2001 perustettu tyttö- ja naistoimintaa tuottava yhdistys, joka muun toiminnan ohella järjestää yli 10 –vuotiaille tytöille tarkoitettua "Tyttöjen tilaa". Toiminnan tarkoituksena on tarjota tytöille kohtaamispaikka jossa tytöt voivat tavata toisiaan ja osallistua erilaisiin toimintoihin. Tyttötila on auki kahtena iltapäivänä viikossa ja tilalla on aina ohjaajat paikalla. Tyttötoimintaa kehitetään ja tuotetaan Vantaalla pääasiassa Raha-automaattiyhdistyksen avustuksen, yhdistyksen työntekijöiden ja vapaaehtoisten voimin. (Niceheartsin www-sivut, 2013.)

Joensuussa toteutettiin vuosina 2005–2007 Pelastakaa Lapset Joensuun paikallisyhdistyksen hallinnoimana Meidän tyttöset – projekti, jossa oli tavoitteena tukea 5.-7. –luokkalaisia tyttöjä heidän kasvussaan. Työskentelymenetelmänä oli pienryhmätoiminta, jota ohjasivat vapaaehtoiset, tehtävään koulutetut ”isosiskot”. Projektin taustalla oli ajatus siitä, että kohderyhmään kuuluvia 10–12 –vuotiaita tyttöjä pidetään usein vaivattomina ja pärjäävinä lapsina, jotka jäävät siten usein vaille riittävää aikuisen tukea. Ryhmätoiminnan kautta oli tarkoituksena viestittää tytöille, että mieltä askarruttaviin kasvamiseen ja aikuistumiseen liittyviin asioihin on saatavilla tukea ja ohjausta, ja että aikuistumiseen ei ole kiirettä, vaan siihen kasvetaan vähitellen. Ryhmän aiheina olivat muun muassa sukupuoliroolin kehittyminen, tyttöys ja naise-

us, tytön elämä 10–12 -vuotiaana sekä moraalikäsityksen kehittyminen. (Miettinen 2006, 6-7.)

Projektin aikana toteutettiin useita ryhmiä, jokaiselle ikätasolle omat ryhmänsä. Ryhmää markkinoitiin tytöille kouluilla, ja tieto ryhmästä levisi myös ”puskaradion” kautta. Ryhmät toteutettiin kouluvuoden rytmin mukaisesti, ja ne olivat aluksi avoimia, mutta muuttuivat suljetuiksi ryhmiksi keskinäisen luottamuksen edistämiseksi. Projekti tavoitti toimintavuosiensa aikana 70 joensuulaista tyttöä. Projektien aikana tehtiin moniammatillista yhteistyötä muun muassa kaupungin nuoriso- ja koulutoimen kanssa. Lisäksi oppilaitosyhteistyön avulla sosionomi- ja yhteisöpedagogiopiskelijoista saatiin ryhmien vetäjiä, ja opinnäytetöinä saatiin hankittua tutkittua tietoa toiminnan kehittämistä varten. (Miettinen 2006, 10; Tyttötyön www-sivut, 2013.)

Torniossa puolestaan kehiteltiin omaa tyttötoimintaa vuonna 2010 sosiaalityön ja nuorisotyön yhteistyöhankkeen myötä. Tarve toiminnalle oli syntynyt vuoden 2008 lastensuojelulainmuutoksen myötä, jolloin nuorisotoimi tuli ilmoitusvelvollisuuden piiriin. Lisäksi lastensuojelun sosiaalityön välineet ja menetelmät nuorten kanssa työskentelyyn koettiin kunnassa vanhanaikaisiksi ja tehottomiksi. Samaan aikaan nuorisopalvelut pyrkivät monipuolisten palvelujensa avulla edistämään lasten ja nuorten hyvinvointia yhteistyössä muiden nuorten kanssa toimivien tahojen kanssa. (Saalismaa n.d., 1.)

Torniossa oli havaittu, että perinteinen nuorisotilatoiminta ei tavoittanut tyttöjä, sillä noin 90 prosenttia nuorisotiloilla kävijöistä oli poikia. Tytöille oli järjestetty muutamia yksittäisiä kohdennettuja teemailtoja, joissa oli ollut enemmän osallistujia. Näiden kokemusten perusteella Torniossa päätettiin ryhtyä toteuttamaan tyttötyötä sosiaalityön ja nuorisotyön yhteistyöllä. Kehittämishankkeen seurauksena Tornioon syntyi Tirlittan, talo tytöille. (Saalismaa n.d., 1-2.)

Yleisten, avointen ryhmien ja tyttöjen kohtaamispaikkojen lisäksi Suomessa on järjestetty suljettuja ryhmiä kohdennettuna tietylle erityisryhmälle. Tästä esimerkkinä nuorten väkivaltaisuuden vähentämiseen erikoistunut yhdistys Non Fighting Generation ry (NFG), joka toteutti vuosina 2009–2010 Levottomat Tuhkimot – projektin. Projektin pääasiallisimpana toimintamuotona järjestettiin väkivaltaisesti käyttäytyvil-

le 13–16 -vuotiaille tytöille vertaisryhmätoimintaa pääkaupunkiseudulla. Tytöt valikoituivat ryhmään pääasiassa kouluista oppilashuoltoryhmien suosittelemina, mutta myös sosiaalitoimen kautta. Tytöt saivat kuitenkin itse viime kädessä päättää ryhmään osallistumisesta. Ryhmää ohjasivat koulutetut ohjaajat, ja ryhmä kokoontui kerran viikossa 10 viikon ajan. Ryhmä kokoontui kouluaikaan NFG:n tiloissa, ja ryhmän ohjaajat kuljettivat ryhmäläiset ryhmään ja takaisin kouluun. (Gjerstad & Lesojeff 2010, 15–16.)

Voimaneidot – ryhmätyöskentelymalli on Mari Lankisen työssään kehittämä, 13–17 –vuotiaille tytöille suunnattu työskentelymuoto tyttöjen oman voiman haltuunoton ja aggression hallinnan tukemiseksi. Työskentely koostuu 10 kokoontumiskerrasta, joissa tyttöjä opastetaan harjoittelemaan tahtoa ja jämäkkyyttä sekä rakentavaa aggression ilmaisua. Malli perustuu tunnekasvatuksen teorioihin. Nuorten tyttöjen kanssa työskentelevien ammattilaisten on mahdollisuus kouluttautua ryhmänohjaajiksi, lisäksi ryhmän ohjaamisen tueksi on saatavilla erilaista materiaalia. Koulutuksen saaneita ryhmänohjaajia on jo yli 500 ympäri Suomen. (Lankinen 2011, 9-11; Voimaneitojen www-sivut, 2010.)

Myös seurakunnilla on paljon aktiivista tyttötoimintaa. Seurakunnilla on saatavilla muun muassa oma opas tyttöryhmien ohjaajien kouluttamiseen, ”Helmijuttu”, joka perustuu Tjejer i kyrkan – tyttöryhmämalliin. Helmijutun tarkoituksena on antaa naisille, tuleville tyttöryhmien ohjaajille, kokemusta ja tietoa ryhmän ohjaamisesta sekä tyttötyön pääpiirteistä. (Nuorten keskuksen www-sivut, 2010.)

Valtakunnalliset kokemukset tyttötyöstä, sen muodoista ja merkityksestä vahvistivat omaa kehittämissuunnitelmaamme tytöille suunnatun ryhmämuotoisen toiminnan järjestämisestä. Saimme näistä valmiista tyttöryhmien ohjelmista ja malleista paljon ideoita oman työskentelymme suunnittelulle ja toteuttamiselle, sekä saimme myös ennakolta tärkeää tietoa kehittämistyötä mahdollisesti koskevista haasteista.

2 KEHITTÄMISTYÖN TIETOPERUSTAA JA KESKEISIÄ KÄSITTEITÄ

2.1 Ryhmämuotoinen toiminta nuorille suunnatun ennaltaehkäisevän työskentelyn muotona

Ihmiset toimivat elämänsä aikana monenlaisissa ryhmissä. Ryhmällä tarkoitetaan yleensä tiettyä, rajattua joukkoa ihmisiä, joka muodostuu vähintään kahdesta ihmisestä, ja joka on koossa ryhmätoiminnan toteuttamista varten, tai joka on ollut alun perin jo ennestään olemassa, mutta tulee osalliseksi ryhmätoiminnasta. (Kataja, Laakkonen & Liukkonen 2011, 15; Kivelä & Lempinen 2010, 28.)

Ryhmätoiminta perustuu jäsenten väliseen vuorovaikutukseen. Lisäksi ryhmän jäsenyyteen liittyy tietoisuus ryhmään kuulumisesta, ryhmän muista jäsenistä sekä siitä miten yksilön oma toiminta liittyy ryhmässä olemiseen. Ryhmällä on yleensä yhteinen tavoite tai tehtävä. Ryhmätoiminnan sujuvuuden ja onnistumisen kannalta onkin tärkeää, että tavoite tai tehtävä on kaikille selvä ja yhteinen. (Kataja ym. 2011, 15.)

Ryhmiä voidaan jaotella enintään kymmenen hengen pienryhmiin, ja sitä suurempiin suurryhmiin. Pienryhmässä ryhmän kaikilla jäsenillä on parempi mahdollisuus tulla kuulluksi ja olla vuorovaikutuksessa keskenään. Pienryhmän toiminta on kiinteämpää, ja jäsenet ryhmässä motivoituneempia, sitoutuneempia ja yksimielisempiä ryhmän toimintatavoista. Suurryhmäkin voi kuitenkin toimia kiinteästi, tehokkaasti ja onnistuneesti, mikäli ryhmän ohjaajilla on riittävät ryhmänohjaustaidot ja kyky esimerkiksi jakaa isoa joukkoa pienryhmiin, jakaa vastuita ja luoda ryhmää yhdistävää ryhmähenkeä jäseniin. (Kataja ym. 2011, 15.)

Ryhmien koostumus määräytyy aina ryhmän tarpeiden mukaan, ja niiden ajallinen kesto ja tapaamisten kesto ja taajuus voivat vaihdella ryhmästä riippuen. Ryhmiä voidaan jaotella niiden kiinteyden ja suunnitelmallisuuden mukaan, jolloin voidaan puhua satunnaisista tai tavoitteellisista ryhmistä. Ryhmät voivat olla myös avoimia tai suljettuja ryhmiä. Avoimeen ryhmään voi osallistua kuka tahansa kohderyhmään kuuluva, ja ryhmän kokoonpano voi muuttua toimintansa aikana. Suljetussa ryhmässä toimitaan valikoidun joukon kanssa kohdennetusti, ja ryhmän kokoonpano pysyy

pääosin samana koko ryhmän elinkaaren ajan. Ryhmät voidaan jakaa myös sekaryhmiin tai sukupuolen mukaan jaoteltuihin ryhmiin. Sukupuolisuuteen liittyviä teemoja on yleensä parasta käsitellä homogeenisessa ryhmässä. (Kataja ym. 2011, 15; Kivelä & Lempinen 2010, 32.)

Suomessa ryhmätoiminnan juuret ovat kansalaisjärjestöissä ja nuorisotoiminnassa. Kasvatus- ja harrastusjärjestöt ovat koonneet ja kokoavat yhä edelleen lapsia ja nuoria erilaisiin kerhoihin. (Kivelä & Lempinen 2010, 29.)

Nuorten ryhmämuotoinen toiminta tarjoaa nuoren psykososiaalisen kehityksen kannalta merkityksellisiä asioita: tunteen johonkin liittymisestä ja kuulumisesta, hyväksytyksi tulemisesta, osallistumisesta, osallisuudesta ja vaikuttamisesta. (Levamo 2007, 81–82.)

Ryhmän jäsenten omat, yksilölliset positiiviset tuntemukset ryhmään kuulumisesta lisäävät koko ryhmän kiinteyttä, eli ryhmän vetovoimaisuutta. Ryhmän vetovoimaisuus edistää ja vahvistaa kokemuksia jäsenten välisistä ystävyyssuhteista, kiinnostavasta toiminnasta ja arvostuksen tunteista. Nämä kokemukset puolestaan taas vahvistavat yksilöllisiä, positiivisia osallisuuden, osallistumisen ja onnistumisen tunteita. Näin ollen onnistunut ryhmätoiminta toimii parhaimmillaan kehämäisesti, samanaikaisesti sekä yksilöä että ryhmää vahvistaen ja voimaannuttaen. (Kataja ym. 2011, 20.)

Mahdollisuuksia liittyä ryhmämuotoiseen toimintaan ei ole aina nuorten saatavilla tasapuolisesti. Mahdollisuudet liittyä omiin tarpeisiin vastaavaan ryhmätoimintaan voivat vaihdella esimerkiksi asuinpaikkakunnan mukaan. Esimerkiksi Setlementtien yhteyteen perustetut Tyttöjen Talot toimivat tällä hetkellä vain muutamissa suurimmissa kaupungeissa, ja näin ollen tytöillä ei kaikkialla Suomessa ole samanarvoisia mahdollisuuksia osallistua monipuoliseen sukupuolisensitiiviseen, tytöille kohdennettuun toimintaan. Osallistumisen mahdollisuuksiin vaikuttavat myös tietämättömyys palvelutarjonnasta, rohkeuden puute tai aiemmat negatiiviset kokemukset ryhmämuotoisesta toiminnasta. (Kivelä & Lempinen 2010, 29.)

Suomessa 1990-luvun laman, työttömyyden ja lasten ja nuorten palveluiden leikkausten ja säästöjen seurauksena kasvuolosuhteet muuttuivat epävarmemmiksi ja lyhytjänteisimmiksi, eikä esimerkiksi sosiaalitoimella ollut räjähdysmäisesti kasvaneiden asiakasmäärien vuoksi enää riittäviä mahdollisuuksia vastata lapsiperheiden tarpeisiin, tukea perheitä taloudellisesti tai avustaa lasten ja nuorten harrastuksia. Tässä muutostilanteessa perustettiin useita projekteja lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi, joissa toimittiin ryhmissä. Osa projekteista vakiintui ja jäi lastensuojelun rinnalle täydentämään avohuollon palveluja. Pääasiassa lastensuojelun ryhmätoiminta on ollut kuitenkin projektiluonteista toimintaa jonkin asiakasryhmän tarpeisiin. (Heikkinen, Levamo, Parviainen & Savolainen 2007, 10–11; Pekkarinen 2006, 100.)

Nykyisessä lastensuojelulaissa edellytetään, että kunnan on järjestettävä lastenhuollon avohuollon tukitoimena tarvittaessa muun muassa vertaisryhmätoimintaa (Lastensuojelulaki 417/2007, 36§). Lastensuojelun avohuollon ryhmätoiminta on lapsia ja nuoria voimavaraistavaa ehkäisevää tai korjaavaa työtä. Osallistuminen ryhmiin edellyttää ryhmäläisiltä aktiivisuutta ja kiinnostusta sosiaaliseen verkostoitumiseen. Ryhmän ohjaajilta odotetaan tietoa ja kokemusta ryhmän ohjauksesta sekä valmiuksia käyttää erilaisia toiminnallisia menetelmiä. (Socca, pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskuksen www-sivut; Sosiaaliportin www-sivut.)

Lasten ja nuorten sosiaalisten verkostojen hyödyntämistä työskentelymenetelmänä tulisi edelleen kehittää ja hyödyntää, sillä vertaissuhteet tuottavat parhaimmillaan lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä tukevia arkisen yhteisöllisyyden kokemuksia. Lisäksi ryhmätoiminnan avulla saadaan kehitettyä lapselle ja nuorelle haastava ja kehittävä toimintaympäristö, jossa kullakin osallisella on tasavertaisesti sosiaalista valtaa. (Pekkarinen 2006, 100–101.)

2.2 Sukupuolisensitiivisyys ja tyttötyö

Sukupuolisensitiivisyys tarkoittaa sukupuolinäkökulman huomioon ottamista (Saari 2003). Sukupuolisensitiivinen työskentely tarkoittaa sitä, että sukupuolten erilaiset vaikutukset otetaan huomioon nuoren kasvamisessa. Sukupuolisensitiivistä nuorisotyötä tehdään sekä tyttöjen että poikien kanssa. Tyttöjen kanssa työskennellessä työ-

otteessa tunnistetaan erilaisia tyttönä olemisen tapoja ja pyritään avaamaan ja laajentamaan sukupuolirooleja sekä sukupuolittuneita käyttäytymismalleja. Oman sukupuoli-identiteetin pohtiminen on nuorelle tärkeä asia, ja siihen tarvitaan aikaa ja tilaa. Tyttötyössä huomioidaan tyttöjä yhdistävät, sukupuoleen liittyvät tarpeet, erityiskysymykset ja kehityksen ominaispiirteet. Näitä ovat esimerkiksi itsetuntoon, tunteisiin ja murrosikään liittyvät, tytöistä naisiksi kasvamiseen liittyvät asiat. Samalla kuitenkin myös nostetaan esiin erilaisia tapoja olla tyttö. Sukupuolisensitiivinen näkökulma sisältää myös näkemyksen sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuudesta laajemmin kuin vain mies-nainen – kahtiajaon tai heteroseksuaalisen kahteen, vastakkaiseen sukupuoleen jaon näkökulmasta. Sukupuolisensitiivisen toiminnan ohjaajalla on oltava herkkyys sukupuolierityisille kysymyksille, sekä kyky tarkastella kriittisesti omia ennakkokäsityksiään ja yhteiskunnan sukupuolirooleja. Sukupuolierityisyys (tyttö- tai poikaerityisyys) tarkoittaa tyttöjen ja poikien elämään liittyvien erityisten ilmiöiden tiedostamista. (Mulari ym. 2012, 10.)

Tyttötyö ja – tutkimus on noussut nais- ja nuorisotutkimuksen piireistä. Näiden tutkimusalojen voimistuttua Suomessa 1980 – ja 1990-lukujen taitteessa alettiin käynnistää käytännön tyttötyötä, jonka keskiössä olivat nimenomaan tyttöjen kokemukset ja tyttökulttuurit. Sukupuolisensitiivinen tyttötyö alkoi, kun huomattiin että nuorisotyössä huomioitiin sukupuolineutraalista näkökulmasta käsin enimmäkseen vain poikia. Esimerkiksi nuorisotaloilla pojat olivat usein enemmistönä, ja tytöillä oli lähinnä sivustakatsojien tai tyttöystävien rooleja. Tyttöjen omaehtoista toimintaa ei huomioitu, eikä tyttöjä kiinnostavaa toimintaa ollut tarjolla. Kaiken kaikkiaan poikien harrastustoimintaa, muun muassa erilaisia urheiluhalleja, tuettiin, ja tuetaan edelleen, enemmän julkisista rahoista, kun taas tavallisesti tyttöjä kiinnostavat harrastukset kuten tanssi tai ratsastus, rahoitetaan kokonaan omasta tai perheen varoista. Tyttöjä kiinnostavaa ilmaista vapaa-ajan toimintaa ei ole juurikaan tarjolla. (Eischer & Tuppurainen 2009, 15; Mulari ym. 2012, 8, 14.)

Aluksi tyttötyössä oli tavoitteena muun muassa pyrkimys lisätä tyttöjen näkyvyyttä yhteiskunnallisessa keskustelussa, nuorisotyössä sekä nuoriso- ja naistutkimuksessa, ja etsiä tyttöjä ja tyttöyttä sieltä missä heitä ei ollut aiemmin huomioitu. Lisäksi tyttöjen omaa kulttuuria pyrittiin nostamaan esiin itsessään arvokkaana ja tärkeänä, vertaamatta sitä poikien kulttuureihin. (Mulari ym. 2012, 14.)

Tyttötyössä ja – tutkimuksessa ollaan oltu kiinnostuneita esimerkiksi olosuhteista joissa tytöt elävät, tyttöjen välisistä eroista, tyttöjen vallasta ja tyttöyden moninaisuudesta. Tyttöys ei ole tyttötutkimuksessa vain tietty elämänvaihe, jota määrittävät biologia ja psykologiset prosessit, vaan tyttöys on ennemminkin eri risteymissä ja neuvotteluissa tuotettu prosessi. Vaikka tytön ikä on merkittävä tekijä, ei tyttöyttä voida toisaalta sitoa mihinkään tiettyyn ikään. (Ojanen 2008, 1,3.)

Lapseen aletaan jo tämän syntymästä lähtien suhtautua tietyllä tavalla riippuen siitä onko hän tyttö vai poika, ja heiltä odotetaan ja heissä arvostetaan eri asioita. Pojat ovat ”reippaita veijareita”, tytöt puolestaan ”sieviä prinsessoja”. Tyttöjen myös oletetaan pienestä pitäen olevan huomattavasti enemmän ymmärtäväisempiä ja huomaavaisempia kuin poikien. Tämä tukee tyttöjen identiteetissä suhteiden ja liittymisen merkitystä. Tytöille ominaisissa tyttöjen välisissä vahvoissa ystävyyssuhteissa nähdäänkin suuri voimaannuttava ja suojaava merkitys elämässä syrjäytymisen ehkäisyä ajatellen. Ilman naisten panosta hoivaan ja huolenpitoon eivät yhteiskunta ja yhteisöt olisi säilyneet ja selvinneet. Naiset ovat siis perinteisesti joutuneet ajattelemaan epäitsekkäästi muiden hyvinvointia ennen omaansa, ja kuitenkin samalla pyrkineet toteuttamaan itseään. Näiden perinteisten ja modernien vaatimusten yhteensovittamisen ristipaineessa tytöt ja naiset kamppailevat tänäkin päivänä, ja tasapainoilu toisaalta itsehoivan ja itsensä toteuttamisen, ja toisaalta muihin suuntautuvan hoivan välillä on teema, jota myös monilla tyttötyön foorumeilla pohditaan ja opetellaan. (Uusitalo-Herttua 2012, 21.)

Tämän päivän tytöissä on varsin moninaisia puolia, ja on olemassa hyvin erilaisia ja eritaustaisia tyttöjä. Kuva perinteisestä kiltistä tytöstä on muuttunut vuosien varrella, ja tällä vuosituhannella on alettu puhua ”uusista tytöistä”, joka tyttötutkimuksessa viittaa pärjäävään tyttöön joka yhdistää perinteisiä ja moderneja sekä femininisiä ja maskuliinisia aineksia, ja toisaalta myös väkivaltaisempaan tyttöön joka vastustaa hierarkioita ja alistavia käytäntöjä. Tytöt voivat kuulua erilaisiin vähemmistöryhmiin (esimerkiksi ”teiniäidit”, ”kovistytöt”, tai ryhmät seksuaalisen suuntautumisen tai etnisen taustan perusteella). Samankin viiteryhmän tytöt ovat vielä keskenään erilaisia, ja yksittäinen tyttökin voi muuttaa toimintaansa kontekstista riippuen: olla esimerkiksi jossakin tilanteessa pärjääjä ja toisessa epävarma. (Ojanen 2008, 4-6; Uusitalo-Herttua 2012, 23.)

Viime aikoina tyttöyttä on tarkasteltu myös muun muassa ”girl power” – termin avulla. Termi kuvaa voimaantumista, itsetunnon kohenemista sekä tyttöjen individualismia. Ilmiötä on kritisoitu siitä, että se ei rohkaise tyttöjä poliittiseen toimintaan, ja että se vahvistaa stereotyyppisiä käsityksiä tyttöyden ja naiseuden arvosta kytkettynä ulkonäköseikkoihin, ja vähättelee tyttöjen keskinäisiä eroja. (Ojanen 2008, 8.)

Tyttötyön toimipaikoissa saadaan seurata läheltä tyttöjen elämää, ja nähdä tyttöjen elämän ajankohtaisia haasteita ja ilonaiheita. Tyttötyössä voidaan nähdä tyttöyden moninaisuutta ja erilaisten tyttöjen kautta myös yhteiskunnallista muutosta. Tyttökulttuurin pirstaleisuus, muun muassa perheiden tuloerojen kasvu ja monikulttuurisuus, synnyttää useita erilaisia tyttökulttuureja. Tyttötyö voi myös olla erinäköistä riippuen paikkakunnasta missä sitä toteutetaan. Onkin tärkeää, että tyttötyötä suunnitellaan ja toteutetaan aina paikallisten tyttöjen tarpeista lähtien. (Mulari ym. 2012, 17.)

2.3 Tytöt ja ryhmämuotoinen toiminta

Tytöille on suunnattu erilaista avointa ja suljettua toimintaa. Avoimen tyttötyön muotoja on kehitetty paljon tyttötyön toimipisteissä. Avoin toiminta on ryhmässä tapahtuvaa ja vapaaehtoisuuteen perustuvaa matalan kynnyksen toimintaa ja tekemistä. Kuka tahansa kohderyhmään kuuluva voi tulla mukaan toimintaan satunnaisesti tai säännöllisesti, oman mielenkiinnon mukaan. Avoin toiminta sisältää yleensä turvallisen yhteisön, jossa tutustua muihin tyttöihin, mahdollisuuden osallistua erilaisiin toimintoihin, sekä aikuisen tuen. (Mulari 2012, 25.)

Avoimen toiminnan sisällä järjestetään usein ohjattua, vapaaehtoisuuteen perustuvaa toimintaa, johon tytöillä on mahdollisuus osallistua. Tyttöjen osallistaminen toiminnan suunnitteluun on tärkeää, koska tällöin toiminnasta tulee heidän toiveidensa mukaista. Ohjatun toiminnan ohella on tärkeää, että aikaa on varattu myös rentoutumiseen, jutteluun ja vapaaseen yhdessäoloon. (Mulari 2012, 26–28.)

Suljetut, vuorovaikutukseen perustuvat ryhmät keskittyvät usein tyttönä olemisen ja naiseksi kasvamisen näkökulmiin, pyrkivät vahvistamaan tyttöjen minäkuvaa ja oman kehon hyväksyntää sekä antamaan mahdollisuuksia puhua naiseuden erilaisista ilmenemismuodoista ja omista kokemuksista. Suljetut tyttöryhmät perustuvat yleensä samankaltaisessa elämäntilanteessa olevien tyttöjen vertaistukeen. Ryhmissä tuetaan tyttöjen identiteetin vahvistumista ja voimaantumista, ja annetaan mahdollisuuksia kokea vertaisuutta ja yhteisöllisyyttä. Tunne ryhmään kuulumisesta on tärkeä erityisesti muun muassa yksinäisyyttä kokeville tytöille. (Siljamäki 2012, 31–32.)

Ryhmien tavoitteena on yleensä saavuttaa vuorovaikutusta ryhmäläisten välillä, jolloin osallistujat jakavat kokemuksiaan ja ajatuksiaan yhteisten keskusteluiden kautta. Tavoitteiden saavuttamisen tukena ryhmissä voidaan käyttää myös toiminnallisia menetelmiä. Joskus toiminnallisuutta voi olla ryhmässä enemmänkin, kuten esimerkiksi ryhmissä, joissa on ujoja ja hiljaisia tyttöjä. Tällöin toiminnallisuuden merkitys voi olla suurempi, koska keskinäisessä vuorovaikutuksessa on helpompi olla toiminnan kautta. Tyttöjen ryhmissä hyödynnetään yleensäkin eri taiteenaloista nousevia elementtejä: liikettä, tanssia, keskustelua, kuvaa, valokuvaa, maalausta, teatteri-ilmaisua ja niin edelleen. (Siljamäki 2012, 32.)

Tytöille suunnatun ryhmämuotoisen toiminnan vahvuus on siinä, että tytöille tarjotaan omaa aikaa ja tilaa tavata muita tyttöjä ja keskustella heille tärkeistä asioista. Tytöille suunnattu toiminta paneutuu kysymyksiin, joista usein vaietaan, antamatta kuitenkaan valmiita vastauksia. Tytöille annetaan mahdollisuus muun muassa pohtia asioita itse ja kehittää omia ongelmanratkaisutaitojaan. Sukupuolisensitiivisessä ryhmässä on mahdollisuus pohtia yhdessä omakohtaista normaaliutta ja tunteita, epävarmuutta ja tietämättömyyttä. Tämä on tärkeää, vaikka esimerkiksi murrosikään ja naiseksi kasvamiseen liittyvä faktatieto olisikin hallussa. (Oinas 2006, 80–81.)

Tytöille suunnatun ryhmämuotoisen toiminnan on todettu olevan myös terveystajun edistämisen kannalta erinomainen toteuttamismuoto. Oinas (2006, 83) on tutkimuksessaan todennut tytöille suunnatun ryhmämuotoisen toiminnan vastaavan niitä tavoitteita, joita terveydenedistämistutkimus pitää arvokkaina. Ryhmämuotoinen toiminta perustuu omakohtaisuuteen, vuorovaikutukseen ja kriittiseen pohdintaan. Tyttöjen omien ajatusten ohella mukana olevat aikuiset ohjaajat rikastuttavat ja moni-

puolistavat keskustelua, tuovat mukanaan tiedollisia elementtejä keskusteluun, sekä tasapainottavat yhteisöllisyyden ja erilaisuuden kunnioittamisen säilyttämistä ryhmässä.

Vaikka omilla kokemuksilla on tärkeä merkitys, ohjatussa tytöille suunnatussa ryhmätoiminnassa on kuitenkin tärkeää, että keskustelu painottuu riittävän yleiselle tasolle, ja että keskitytään mielipiteistä ja arvoista keskustelemiseen, esimerkiksi pohtimalla ”oikein vai väärin”- tai ”mitä ajattelen tästä asiasta” -kysymyksiä. Jos keskustelun pääpaino on osallistujien tai ohjaajien omissa kokemuksissa, voi se johtaa herkästi kokemusten vertailuun, ja sitä kautta kokemusten normalisointiin, ja tämä puolestaan saattaa aiheuttaa kokemattomimmille tytöille painetta olla kokenut erilaisissa asioissa, esimerkiksi seurusteluun liittyen. Toisaalta tytöt saattavat myös herkkiä ja intiimejä asioita käsiteltäessä innostua kertomaan asioistaan liiankin avomielisesti ja katua tätä jälkeenpäin, varsinkin jos ryhmässä sovittu vaitiolovelvollisuus ei toteudukaan. (Oinas 2006, 81–82.)

2.4 Kokemuksia tytöille kohdennetun ryhmätoiminnan haasteista

Sukupuolisensitiivinen, tytöille suunnattu toiminta on nähty tärkeäksi, mutta toiminnassa on kohdattu kuitenkin myös monia haasteita.

Erilaisista toteutuneista tytöille suunnatuista ryhmätoiminnoista on saatu paljon kokemusta ryhmätoiminnan aloittamiseen, käynnissä olemiseen ja päättämiseen liittyvistä opeista ja haasteita. Suurimmat haasteet tyttöryhmissä liittyvät usein aloittamiseen, toimintaan sitouttamiseen, sekä tyttöjen omaan halun ja motivaation synnyttämiseen ja ylläpitämiseen toiminnan ajan. (Siljamäki 2012, 39.)

Etukäteen kohderyhmäksi ajateltu joukko voi olla usein sellaisia tyttöjä, jotka eivät ole aikaisemminkaan olleet kiinnostuneet ryhmämuotoisesta toiminnasta, joten he ehkä tuntevat ennakkoluuloja toimintaa kohtaan, tai eivät koe toimintaa tarpeelliseksi itselleen. (Kylmäkoski n.d. 35.)

Näin kävi esimerkiksi Joensuussa Meidän tyttöset – projektissa, jossa projektisihteerin laatimassa selvityksessä todettiin haasteeksi se, että toiminnan ulkopuolelle jäi ryhmän ohjaajien kokemuksen mukaan sellaisia tyttöjä, joilla tiedettiin olevan tarvetta tyttöryhmän kaltaiselle toiminnalle. Tämä tarve oli huomattu koulussa tai kotona, ja tarkoitti yleensä tyttöjä joilla oli ilmennyt jonkinlaisia käyttäytymiseen tai sosiaalisiin taitoihin liittyviä pulmia tai tyttöjä, joilla ei ollut mitään mielekästä tekemistä vapaa-ajallaan. Koska Meidän tyttöset – projektin lähtökohtana oli ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö, olisi ollut perusteltua että ryhmissä olisi ollut juuri näitä tyttöjä. Ryhmiin osallistui kuitenkin kohderyhmän aktiivisimpia tyttöjä, joilla oli jo ennestään hyvät sosiaaliset taidot ja paljon harrastuksia. (Miettinen 2006, 19.)

Ahola raportoi opinnäytetyössään (2012, 8) uuden toimintatavan kehittämisestä oppilashuoltotyössä helsinkiläisessä erityiskoulussa, jossa perustettiin pienryhmä 8.-9. luokkalaisille tytöille syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Ryhmä oli oppilashuollollinen tukitoimi ja toteutui siis osana koulun opetustoimintaa, eikä ryhmään osallistuvilta tytöiltä kysytty halukkuutta tai suostumusta ryhmään osallistumiseen. Tällöin ryhmäläisten mukaan saaminen tai ryhmään sitouttaminen eivät osoittautuneet ongelmaksi. Ahola (2012, 83) pohti ennemminkin oliko eettisesti oikein jättää kuulematta tyttöjen omat mielipiteet ryhmään osallistumisesta, koska ennaltaehkäisevien interventioiden tulisi perustua osallisten vapaaehtoisuuteen.

Usein avoimissa ryhmissä, mutta myös suljetuissa ryhmissä haasteeksi voi muodostua ryhmän kokoonpanon vaihtelevuus ja ennakoimattomuus. Kun ei ole varmuutta osallistuuko avoimeen toimintaan muutama vai useita kymmeniä tyttöjä, ohjaajien on vaikea suunnitella toimintaa, ja se vaikuttaa sitä kautta toiminnan sisältöön. Valmiiksi suunnitellusta ohjelmasta onkin oltava valmis tarvittaessa joustamaan tai muuttamaan suunnitelmia kokonaan. Tämä todettiin muun muassa Meidän tyttöset -projektissa. (Miettinen 2006, 20; Mulari 2012, 27.)

Myös Taipaleen opinnäytetyössä (2006, 4, 56), jossa kehittämisen kohteena oli moniongelmaisten nuorten tyttöjen sosiaalisten taitojen ja vihan hallinnan tueksi kehitetty ryhmä Keravan Päihdepysäkillä, suurimpana haasteena todettiin olevan ryhmäkokoonpanon ja toiminnan ennalta-arvaamattomuus. Vaikka ryhmän kokoaminen ei kehittämistyössä ollut osoittautunut haastavaksi, ryhmän ollessa käynnissä tytöt osal-

listuivat eri kerroille hyvin vaihtelevasti ja useimmiten ryhmän kokoonpanon tiesi vasta juuri ennen ryhmäkerran alkamista. Sen lisäksi että tämä hankaloittaa toiminnan suunnittelua ja toteuttamista ohjaajien näkökulmasta, myös ryhmäläiset itse kokivat tämän ongelmallisena. Ryhmäläiset eivät kokeneet mielekkääksi sellaisia ryhmäkertoja, joissa he saattoivat olla vaikka vain kahden kesken jonkun toisen ryhmäläisen kanssa.

Ryhmätoiminnassa mukana olevien tyttöjen suuret ikäerot saattavat aiheuttaa omat haasteensa toiminnalle ja yhteisten tavoitteiden asettamiselle. Korkeintaan muutaman vuoden ikäero helpottaa ryhmään sitoutumista ja ryhmäytymistä. Toisaalta vaikka ikäerot eivät olisikaan suuret, saattavat samanikäisten ryhmäläisten toisistaan hyvinkin poikkeavat elämäntilanteet ja henkilöhistoriat aiheuttaa omia haasteitaan ryhmämuotoiselle toiminnalle. (Siljamäki 2012, 39.)

Ryhmätoiminnan haasteet saattavat liittyä myös ryhmän tavoitteeseen, mikäli tavoite tai ryhmän tehtävä ei ole kaikille selvä tai jos kaikki ryhmän jäsenet eivät sitoudu siihen. Ryhmän yhteisen tehtävän suorittaminen ja tavoitteen saavuttaminen vaativat ryhmän jäseniltä yhteistoimintaa, joten ryhmään kuuluvat yksilöt ovat riippuvaisia toisistaan, ja jokaisen yksilön toiminta vaikuttaa ryhmään. Vaikka yksilöt ryhmässä olisivatkin erilaisia taustoiltaan ja persoonallisuuksiltaan, voi yhteistoiminta vuorovaikutuksen avulla toimia, ja ryhmän toiminta voi kehittyä ja kiinteytyä toiminnan aikana. Prosesseja, joilla joukko ihmisiä muuttuu ryhmäksi, kutsutaan ryhmäytymiseksi. (Kataja ym. 2011, 15; Kivelä & Lempinen 2010, 28.)

Jyväskylässä tehtiin paljon huomioita ryhmämuotoisen toiminnan järjestämiseen liittyen, kun siellä vuonna 2006 oli koulun toiveesta tarkoitus järjestää kohdennettua nuorisotilatoimintaa nuorisotyön ja koulun yhteistyönä koulun tiloissa niille 7. luokan oppilaille, jotka eivät olleet liikunta- tai musiikkipainotteisella luokalla. Kohderyhmää ei kuitenkaan tavoitettu kokeilussa halutulla tavalla, ja tavoite jäi siltä osin toteutumatta. Toisaalta koulun nuorisotilan löysi joukko 8. luokkalaisia tyttöjä, jotka osallistuivat toimintaan aktiivisesti. Näillä tytöillä oli koulussa huomattu olevan erilaisia pulmia muun muassa päihteiden käyttöön ja koulunkäyntiin liittyen, ja heidän huomattiin olevan aidosti aikuisen kasvatuksellisen tuen tarpeessa. Tämä kokemus

myös varmisti entisestään varmuutta Tyttöjen talon tarpeellisuudesta Jyväskylän seudulla. (Kylmäkoski n.d., 35, 37–38.)

Tiloilla on ryhmämuotoisessa myös oma merkityksensä. Etenkin avoimen ryhmämuotoisen toiminnan tilat saattavat vaikuttaa ratkaisevasti tyttöjen osallistumishalukkuuteen. Kun avointa toimintaa järjestetään esimerkiksi koulujen tiloissa, tai joissakin eri toimijoiden yhteistiloissa, haasteeksi saattaa muodostua se, etteivät tytöt koe tilaa omakseen, eikä tilaa voi myöskään muokata ja sisustaa tyttöjen tarpeiden ja toiveiden mukaiseksi. Lisäksi koulun tiloissa järjestettävän toiminnan haasteeksi voi muodostua se, että nuorten oletetaan haluavan viettää vapaa-aikaansa mieluummin jossakin muualla kuin koululla sijaitsevissa tiloissa. (Kylmäkoski n.d., 39; Mulari 2012, 26.)

Vaikka kohdennettua toimintaa järjestettäisiin nuorille suunnatuilla nuorisotiloilla, voi sekin aiheuttaa omat haasteensa, koska nuorisotilatoimintaa pidetään perinteisesti nuorten vapaa-aikaan suunnattuna kaikille avoimena toimintana, johon osallistumisesta nuoret päättävät itse. Tällöin voi sekä kohderyhmällä että siihen kuulumattomilla nuorilla olla vaikeaa suunnata ajatuksia uudenlaiseen tapaan järjestettyyn toimintaan. (Kylmäkoski n.d., 35.)

Cederlöf (2004, 312) on puolestaan myös todennut nuorisotyön haasteita pienissä kunnissa tutkiessaan, että nuorisotila fyysisenä tilana voi sulkea pois osan nuoria. Tämä johtuu siitä, että joidenkin nuorten käsityksen mukaan nuorisotiloilla käy ”vain ne tietyt tyypit”, ja että nuorisotila saattaa joidenkin nuorten silmissä näyttäytyä paikkana, jossa käyvät vain passiiviset nuoret, ”luuserit”, joihin ei haluta samaistua. Tällöin nuorisotiloja ja niiden sisällä tapahtuvaa toimintaa pidetään välteltävänä.

Toiminnasta tiedottamisen puutteet saattavat aiheuttaa haasteita ryhmämuotoisen toiminnan aloittamiselle. Tämä todettiin Torniossa, jossa Tyttöjen oman talon, Tirlittanin, toiminnan alkuvaiheilla kävijämäärä jäi kovin vähäiseksi. Talo oli perustettu nopealla aikataululla loppuvuonna 2010, ja tiedotus jäi työntekijöiden mukaan puutteelliseksi. Kun seuraavan vuoden alussa tiedotukseen ja mainontaan panostettiin, tyttöjen talon kävijämäärä tuplaantui ja vakiintui. (Saalismaa n.d., 3.)

Ryhmämuotoisen toiminnan toteuttamiseen vaikuttava tekijä voi olla myös toiminnan aloittamisajankohta. Jyväskylässä nuorisotoimen ja koulun yhteistyöllä tehdyn kokeilun perusteella huomioitiin, että vaikka 7. luokkalaisille kohdennetun toiminnan tiedotus oli onnistunut hyvin, ajankohta saattoi olla huono. Toimintaa toteutettiin helmikuusta huhtikuuhun, jolloin koulun lukuvuosi oli jo käynnissä, ja tietyt koulurutiinit olivat ehtineet muodostua. Arviointia tehdessä pohdittiin, että mikäli toiminta olisi käynnistynyt heti syyslukukauden alkaessa, olisi oppilaat ehkä saatu helpommin mukaan toimintaan. (Kylmäkoski n.d., 35.)

Avoimen toiminnan onnistumiseen vaikuttaa myös toiminnan kesto. Jyväskylässä 7. luokan oppilaille kohdennetun toiminnan arvioinnissa todettiin, että kahden kuukauden kokeilu oli kestoltaan liian lyhyt. Ohjaajien palautteen ja arvion mukaan useampi nuori olisi voinut rohkaistua ja tulla tutustumaan toimintaan, mikäli kokeilu olisi kestänyt kauemmin. (Kylmäkoski n.d., 39.) Myös Aholan (2012, 74) kehittämistyöhön liittyvän 8.-9. luokkalaisten tyttöjen ryhmästä saadusta palautteesta kävi ilmi, että osallistujat pitivät viidestä tapaamisesta koostuvaa ryhmää liian lyhytkestoisena.

Aikaisemmat, myönteiset kokemukset ryhmätoiminnasta tai esimerkiksi nuorisotiloilla käynnistä madaltavat kynnystä osallistua uusiin toimintamuotoihin. Tämä havaittiin muun muassa Jyväskylässä ryhmämuotoisen toiminnan kokeilussa. Ryhmässä käyvillä tytöillä oli aikaisempia, positiivisia kokemuksia nuorisotiloista ja muun muassa siitä, että nuorisotiloilla sai maksuttoman välipalan. Lisäksi ohjaajien tuttuus saattaa olla tekijä, joka rohkaisee tulemaan mukaan toimintaan. (Kylmäkoski n.d., 35.)

Huomioitavaa on myös se, mitä Jyväskylässäkin ryhmätoiminnan kokeilun jälkeen todettiin, että vaikka nuoret ovat usein periaatteessa avoimia uudistuksille ja uusille kokeiluille, se ei välttämättä tarkoita sitä, että he myös käytännössä lähtisivät mukaan niihin. (Kylmäkoski, n.d., 39.)

Tytöille suunnattu ryhmämuotoinen toiminta ei ole siis itsestään selvä asia. Sillä on esimerkiksi merkitystä sattuuko tyttö syntymään isoon kaupunkiin, jossa toimii aktiivisesti Setlementtien ylläpitämää Tyttöjen Talo – toimintaa tai muuten aktiivista ja vakiintunutta toimintaa tytöille, vai pienemmälle paikkakunnalle, kauemmaksi suu-

rista keskuksista, jolloin tytöille suunnattua sukupuolisensitiivistä toimintaa ei ole ehkä olemassa eikä toimintatapa näin ollen ole tuttua. Pälkäneelläkin huomio oli kiinnittynyt tähän saakka etenkin yläkouluikäisten lasten ja nuorten keskuudessa pääasiassa poikiin, kun jotakin ryhmämuotoista toimintaa oli järjestetty. Nykypäivän tyttöyden tukeminen ja tyttökulttuurin esiin nostaminen nähtiin Pälkäneellä nyt tärkeäksi toiminnaksi, johon haluttiin panostaa. Samalla uskottiin ohjattuun vertaistoimintaan nuorten tyttöjen kasvua ja kehitystä tukevana menetelmänä, ja pidettiin tärkeänä tytöille suunnatun työskentelyn ennaltaehkäisevää merkitystä.

Myös Pälkäneellä omassa ryhmämuotoisen tyttötyön kehittämisessämme koimme monenlaisia haasteita. Tietoisena muissa kunnissa tapahtuneista kokemuksista ryhmätoiminnan aloittamiseen ja toteuttamiseen liittyviin oppeihin ja haasteisiin liittyen, koetimme välttää joitakin ennalta odotettavissa olevia ongelmakohtia ja esteitä omassa toiminnassamme. Silti kohtasimme myös osin samoja haasteita tytöille suunnatun ryhmätoiminnan kehittämiseen ja toteuttamiseen liittyen kuin mitä muuallakin oli koettu.

3 KEHITTÄMISTYÖSSÄ KÄYTETYT TUTKIMUS- JA KEHITTÄMISMENETELMÄT

Tässä kehittämistyössä oli tavoitteena luoda pälkäneläisille 5. -9. -luokkalaisille tytöille kohdennettua vapaa-ajalla tapahtuvaa ryhmämuotoista, ohjattua toimintaa. Tarkoituksena oli vastata sekä nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten havaintojen pohjalta kohdattuihin tarpeisiin sekä nuorten tyttöjen omiin toiveisiin ja tarpeisiin. Tarvetta kartoitettiin keräämällä tietoa sekä nuorten tyttöjen parissa työskenteleviltä ammattilaisilta työ- ja hankepalavereissa ja arkityössä esiin tulleiden havaintojen perusteella, että tytöiltä itseltään heille laadittujen kyselyiden avulla. Tietoa kerättiin myös muualla Suomessa toteutetusta tytöille kohdennetusta ryhmämuotoisesta toiminnasta tutustumalla tutkimuksiin, raportteihin, menetelmäohjeistuksiin, kirjallisuuteen sekä internet-sivuihin. Tämän kartoituksen pohjalta tehtiin suunnitelmia ryhmämuotoisen toiminnan toteuttamiseksi Pälkäneellä. Kehittämistyön aikana toteutettiin kolme erilaista ryhmätoiminnan muotoa, jotka perustuivat kerätyn tiedon

lisäksi toteutetuista ryhmistä saatuihin kokemuksiin, ryhmän vetäjien havaintoihin ja omaan arviointiin sekä ryhmiin osallistuneilta tytöiltä saatuun palautteeseen.

Tämän kehittämistyön tutkimuksellisuus perustuu kvalitatiiviseen eli laadulliseen lähestymistapaan. Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen, moninaisen elämän kuvaaminen, jossa tutkimuskohdetta pyritään lähestymään mahdollisimman kokonaisvaltaisesti todellisissa tilanteissa. Laadulliselle tutkimukselle on tyypillistä ihmisten käyttäminen tiedon keruun välineenä sekä sellaisten metodien käyttö, joissa tutkittavien ääni saadaan kuuluville. Laadullinen tutkimus sisältää joukon erilaisia tutkimustapoja. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161–162, 164.)

Tässä kehittämistyössä käytettiin toimintatutkimuksellista lähestymistapaa. Toimintatutkimuksessa on tarkoituksena tutkia ja muuttaa vallitsevia toimintakäytäntöjä, ja ottaa tutkittavat eli käytännön toimijat mukaan aktiivisiksi osallisiksi prosessiin. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Tässä työssä se tarkoitti pyrkimystä osallistaa sekä nuoria tyttöjä että ammattilaisia tutkimaan omaa toimintaansa ja omia havaintojaan, ja saamaan sen avulla aikaiseksi muutosta.

Kehittämistyö lähti liikkeelle Pälkäneellä havaittujen ongelmien ja haasteiden ratkaisutarpeesta. Toimintatutkimuksen tarkoituksena ei ole vain kuvata tai selittää sosiaalista todellisuutta, vaan myös muuttaa sitä. Huomioitavaa on, että muutos voi joko tapahtua tai olla tapahtumatta, tai se voi olla aivan toisenlainen kuin mikä oli alun perin tarkoitus. Toimintatutkimus voi siten vastata kysymyksiin miten tutkittavat kohteet voivat muuttua tai miksi ne eivät muutu. Joka tapauksessa aikaan saadaan uutta tutkimuksellista tietoa, vaikka aiotut käytännön muutokset eivät olisikaan toteutuneet. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Toimintatutkimuksen ohella tässä kehittämistyössä on myös piirteitä etnografisesta menetelmästä. Etnografia viittaa tutkimuksiin, joissa tutkija tai kehittäjä lähestyy toimintakulttuuria sisältäpäin. Siinä pyritään tarkastelemaan, kuvailemaan ja ymmärtämään tutkimuskohdetta tai -joukkoa osallistumalla itse toimintaan, ja kokoamalla tietoa muun muassa havainnoin ja haastatteluin. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Tässä kehittämistyössä etnografinen lähestymistapa oli keino saada tietoa ymmärtämisen mahdollistamiseksi. Kehittäjä toimi itse kiinteästi toimintakulttuurin sisällä, sekä osana ammattilaisverkostoa että nuorten tyttöjen parissa toimintaan osallistuen, havainnoiden ja kyselyjä sekä haastatteluja tehden.

Kehittämistyö eteni prosessimaisesti, ja vaati jatkuvaa arviointia. Prosessiarviointi on arvioinnin muoto, joka ohjaa työskentelyä ja jonka avulla voidaan tuoda esille prosessin luonnetta: taitekohtia, ongelmatilanteita ja innovaatioita. Arvioinnissa ei tarkastella vain kehittämistyön tavoitteiden saavuttamista (summatiivinen arviointi), vaan olennaista on se, mitä tapahtuu projektin aikana, ihmisten välisessä toiminnassa (formatiivinen arviointi). (Seppänen-Järvelä 2004, 19–20.)

Tämän kehittämisprosessin aikana kehittäjä ja työparina toimiva nuorisotyöntekijä arvioivat yhdessä työskentelyn kulkua eri tasoilla: itse reflektoiden, sekä täydentäen arviointitietoa muilta ammattilaisilta ja nuorilta tulevalla informaatiolla. Reflektio onkin prosessiarvioinnin keskeinen elementti. Sillä tarkoitetaan saatujen kokemusten, tunteiden ja havaintojen sekä kerätyn palautetiedon peilaamista. Arvioinnissa keskitytään usein havaintoja ja toimintaa koskevaan tietoon, mutta kehittämistyössä tunteilla ja tahdolla on myös keskeinen merkitys. (Seppänen-Järvelä 2004, 24, 44.)

Prosessiarvioinnissa on tärkeätä katsoa sekä tavoiteltuja että odottamattomia tuloksia ja vaikutuksia. Tuloksia voidaan tarkastella laadullisen tiedon valossa: veivätkö valitut interventiot toivottuun suuntaan eli kohti hankkeen visioita ja tavoitteita. (Seppänen-Järvelä 2004, 38–39.) Kehittämistyön tulosten seuraamista ja tavoitteiden uudelleen tarkistamista teimmekin kehittämistyössämme jatkuvasti arviointitietoa hyödyntäen.

Tämä kehittämistyö sisältää useita erilaisia aineistonkeruun menetelmiä sekä interventioita. Lähtökohtia toiminnan kehittämistä varten selvitettiin ammattilaisilta kirjaamalla ylös heidän havaintojaan hankepalavereissa ja muissa pälkäneläisten nuorten tilanteita selvittelevissä työkokouksissa, joissa olin itse mukana perhetyöntekijän roolissa.

Lisäksi eri ammattilaisten kanssa laadittiin matkan varrella useissa yhteyksissä ja erilaisilla kokoonpanoilla yhdessä keskustellen tilannearvioita ja – analyyseja hankitun tiedon ja kokemuksen pohjalta. Näiden keskusteluiden pohjalta tehtiin kehittämistyön jatkosuunnitelmia.

Myös pälkäneläisiltä nuorilta itseltään kerättiin mielipiteitä ja palautetta kehittämistyön aikana. Tiedonkeruuta toteutettiin galleriakävelyn ja kouluilla kerättyjen kyselylomakkeiden, keskustelujen, ryhmähaastattelun ja havainnoinnin avulla.

Galleriakävely on toiminnallinen menetelmä, jota sovelsimme tässä siten, että nuorisotilan seinälle oli asetettu kaksi julistetta, joissa esitettyihin kysymyksiin osallistujat saivat käydä vapaasti omassa tahdissaan kirjaamassa omia mietteitään aiheeseen liittyen. Galleriakävely soveltui tähän tarkoitukseen hyvin. Sen avulla saatiin koottua tyttöjen ajatuksia runsain mitoin. (Science Education Resource Centerin www-sivut 2014.)

6.- ja 7. -luokkalaisille tytöille laaditut kyselylomakkeet sisälsivät avoimia kysymyksiä, eli lomakkeessa esitettiin kysymyksiä joihin oli jätetty tyhjää tilaa vastausta varten. Näin ollen tytöt saivat ilmaista itseään omin sanoin ilman valmiiden vastausvaihtoehtojen antamista. Kysely järjestettiin kontrolloituna kyselynä, joka tarkoittaa sitä että lomakkeet jaettiin tytöille henkilökohtaisesti koulussa. Samalla oli mahdollisuus kertoa vastaajille kyselyn tarkoituksesta. Vastaajat täyttivät kyselylomakkeet heille siihen varatussa ajassa, ja lomakkeet palautuivat siten saman tien. (Hirsjärvi ym. 2006, 196–200.) Kontrolloitua, avointen kysymysten kyselylomaketta käytettiin myös kysyttäessä palautetta alakouluikäisten tyttöjen ryhmään osallistuneita tytöiltä.

Onnistuneen kyselylomakkeen laatiminen ei ole aina helppoa, tämän jouduimme myös tässä kehittämistyössämme huomaamaan. Yksittäisten sanojen valinnalla voi olla merkittävä vaikutus, ja tästä syystä kyselylomaketta jouduttiin muuttamaan hieman 7. luokkalaisille tytöille tehdyn kyselyn jälkeen. (Hirsjärvi ym. 2006, 202–204.) Tästä huolimatta kyselylomakkeiden avulla saatiin kuitenkin arvokasta tietoa tyttöjen ajatuksista.

Kyselytulosten analyysina käytettiin kvantifioivaa sisällönerittelyä ja teemoittelua. Kyselyaineistosta laskettiin esiin tulleita vastauksia, järjesteltiin vastaukset jonkin yhdistävän teeman alle, jonka jälkeen vastausjoukoille laadittiin yhdistävä nimittäjä, teema. Tällä tavoin aineistosta saatiin varmimmin etsittyä tarvittavaa tietoa ilman, että päätelmät olisivat perustuneet vain omaan tuntumaan. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Ryhmätoimintojen ollessa käynnissä tytöiltä kerättiin toiveita ja palautetta eri tavoin. Tyttönuokkarin yhteydessä tytöiltä oli tarkoitus kysyä toiveita ja ideoita nimettömästi palautelomakkeiden avulla, mutta tämä suunnitelma ei toiminut toivotulla tavalla, koska tytöt eivät innostuneet kirjaamaan toiveitaan lapuille. Sen vuoksi suunnitelma korvattiin keräämällä paikalla olevilta tytöiltä toiveita ja ideoita suullisesti keskustellen.

Tyttönuokkarin lopetettua toimintansa pidettiin nuorisotiloilla olleille vapaaehtoisille tytöille ryhmäteemahaastattelu, jonka tarkoituksena oli saada tietoa syistä, jotka mahdollisesti edistivät tai estivät tyttöjen osallistumista toimintaan. Teemahaastattelu sopi tilanteeseen hyvin, sillä se tarkoittaa haastattelua jossa aihepiirit eli teema-alueet ovat tiedossa, mutta kysymysten tarkkaa muotoa ja järjestystä ei ole etukäteen päätetty. Ryhmähaastattelun päädyimme tässä siitä syystä, että se on tehokas tiedonkeruun muoto jossa tietoja on mahdollista saada useammalta henkilöltä samanaikaisesti. (Hirsjärvi ym. 2006, 208–211.) Lisäksi pohdimme, että tytöt rohkenisivat kesken normaalin nuorisotilatoiminnan osallistua haastatteluun ehkä paremmin yhdessä, varsinkin kun paikalla oli poikia joiden mielipiteillä oletimme olevan iso merkitys tyttöjen toimintaan. Tämä osoittautuikin oikeaksi, ja kaikki paikalla olevat tytöt saatiin mukaan haastatteluun.

Tutkimuksellisten menetelmien lisäksi kehittämistyö sisälsi joukon toiminnallisia menetelmiä. Toiminnalliset menetelmät tarkoittavat osallistujien tekemiseen ja toimintaan liittyviä harjoituksia, joilla pyritään aktivoimaan ryhmän toimintaa. Toiminnallisten menetelmien käyttö saattaa avata ryhmälle uusia näkökulmia käsiteltäviin asioihin. (Kataja ym. 2011, 30.)

Valitsimme tyttöryhmiin paljon toiminnallisia menetelmiä koska toiminnallisten harjoitusten kautta voidaan päästä käsiksi asioihin, joista ei välttämättä uskalleta muutoin puhua. Ryhmässä toiminnallisia menetelmiä käyttäen saatetaan avata mahdollisuuksia kokeilla uusia tapoja käsitellä erilaisia asioita. (Kataja ym. 2011, 30.)

Käytimme alakouluikäisten tyttöjen ryhmässä kortteja joissa piirroskuvat karhuista ilmentävät erilaisia persoonallisuuksia ja tunteita. Nämä ”Nalle – kortit” soveltuvat hyvin juuri esimerkiksi ryhmän alussa keskustelun virittämiseen ja apuvälineiksi omista tunnelmista kertomiseen. (Nallekortit Käyttöohjeet 2003, 3.)

Verkostokarttoja käytetään asiakastyössä yleensä tarkoituksena kuvata henkilön ihmissuhdekokonaisuutta. Omassa verkostokarttatyöskentelyssämme sovelsimme Voimaneidot – tyttöryhmämallin ”sydämellinen verkosto” – työskentelymenetelmää, jossa sen lisäksi että tytöt kartoittivat lähiverkostoaan, he pohtivat myös verkostolta saamaansa tukea oman itsetuntonsa vahvistamiseksi. (Lankinen 2011, 82–83.)

Ryhmässä leikittiin erilaisia toiminnallisia leikkejä, joissa kaikilla oli samanlaiset mahdollisuudet osallistua, pitää hauskaa ja iloita yhdessä. Leikeissä vaaditaan yhteistyötä ja hyvällä yhteistyöllä puolestaan lisätään ryhmän kiinteyttä ja onnistumisen kokemuksia. Samalla leikeillä on tarkoitus kehittää ryhmäläisten kommunikaatiota ja sitä kautta toisten huomioon ottamista. Leikkeihin liittyvä ongelmanratkaisutaitojen harjoittaminen kannustaa ryhmäläisiä kokeilemaan erilaisia ratkaisuja yhdessä, ja lisää yhteistä onnistumisen kokemusta. (Kataja ym. 2011, 59, 74, 80.)

Tämä leikkien kautta tavoiteltava yhteishengen vahvistaminen oli mielestämme oleellinen osa alakouluikäisille tytöille suunnatussa ryhmässä, jossa nimenomaan ryhmäläisten väliset sosiaaliset suhteet olivat haastavia. Ryhmän edetessä huomasimme, että juuri leikit olivat toimintaa, josta tytöt innostuivat kovasti, ja joita he aina myös itse toivoivat.

Alakouluikäisten tyttöjen ryhmässä myös palautteenanto toteutettiin toiminnallisen menetelmän avulla. Yhdistimme janapurkua, jossa ryhmän jäsenet asettuivat janalle joiden ääripäät kuvasivat mittariston kumpaakin päätä (tyytyväinen – tyytymätön)

sekä suullista purkua, jossa janalle asetuttuaan tytöt vielä kertoivat tunnelmistaan suullisesti toisilleen. (Kataja ym. 2011, 42–43.)

4 TYTTÖJEN RYHMÄTOIMINNAN SUUNNITTELUA PÄLKÄNEELLÄ

4.1 Paikallista tiedonhankintaa tytöiltä ryhmätoiminnan suunnittelun tueksi

Ajatus tytöille suunnatusta ryhmätoiminnasta Pälkäneellä syntyi alkujaan lasten ja nuorten parissa työskentelevien ammattilaisten havaintojen pohjalta. Pohjatyönä ennen tyttöjen ryhmätoiminnan suunnittelua keräsimme nuorisotyöntekijän kanssa myös pälkäneläisiltä 6.-9. luokkalaisilta tytöiltä mielipiteitä tytöille kohdennetusta toiminnasta, sekä ajatuksia tyttöyteen ja naiseuteen liittyen eri tavoin ja eri ajankohtina. Halusimme näin osallistaa tyttöjä mukaan ryhmätoiminnan sisällölliseen suunnitteluun.

Pälkäneen nuorisotyöntekijä oli toteuttanut alkukeväällä 2012 Pälkäneen Luopioisten Anna Tapion yläkoulun tytöille nuorisotiloilla galleriakävely -tehtävän, jossa heitä oli pyydetty pohtimaan tyttönä ja naisena olemisen hyviä ja huonoja puolia tai uhkia. Paikalla oli ollut yhteensä 25 tyttöä. Tehtävä oli suoritettu niin, että tytöt kävivät muun normaalin nuorisotilatoiminnan ohella kirjaamassa omia mietteitään omassa tahdissaan ja rauhassaan yhteisiin julistepohjiin, joista toiseen kirjattiin hyviä puolia ja toiseen huonoja puolia tai uhkia. Näihin tuotoksiin tutustuimme yhtenä lähteenä kartoittaessamme nuorten tyttöjen ajatuksia ja ajankohtaisia puheenaiheita.

Tehtävässä tytöt mainitsivat positiivisiksi asioiksi tyttöyteen ja naiseuteen liittyen yhteensä 55 eri asiaa. Näistä tyttöjen mainitsemista positiivisista asioista iso osa liittyi tyttöjen tai naisten ulkoiseen olemukseen (17 mainintaa), esimerkiksi ”*on normaalia käyttää mekkoja/hameita ja meikkiä*”, ”*ihanaa mennä kauneushoitolaan*”, ”*saa olla karvaton*”, ”*legginssit*” ja ”*muodot*”. Toiseksi eniten mainintoja (10 mainintaa) saivat tyttöjen keskinäiseen sosiaaliseen vuorovaikutukseen ja toisiinsa liittyvien tunteiden näyttämiseen liittyvät asiat, esimerkiksi ”*voi avautua tytsyille*”, ”*on*

normaalia halailla muita tyttöjä", ”*saa rakastaa kaikkia*” ja ”*tytöt voi pussailla toisiaan normaalisti mut jätkät ei*”. Kuusi mainintaa sai tyttöjen ja poikien välisiin sukupuolieroihin liittyvät, tyttöjen eduksi katsotut asiat, esimerkiksi ”*opettajat suosii tyttöjä*”, ”*aikuistuu nopeammin kuin pojat*” ja ”*henkisesti parempia kuin pojat*”. Lisäksi useampia mainintoja saivat idolien fanitukseen, seksiin ja seksuaalisuuteen, raskauteen ja äidiksi tulemiseen sekä tyttöyteen ja naiseuteen liitettyihin vapauksiin ja omaleimaisuuteen tai stereotypioihin liittyvät asiat (esimerkiksi ”*voi turvautua naisen logiikkaan*” ja ”*saa olla prinsessa*”).

Tehtävässä tyttöyden ja naiseuden huonoiksi puoliksi tai uhkiksi tytöt mainitsivat yhteensä 50 eri asiaa. Suureksi osaksi muodostuivat tässäkin ulkonäköön liittyvät asiat, pelot ja uhkakuvat (15 mainintaa), esimerkiksi ”*pelko siitä että tissit ei kasva*”, ”*rupsahtaminen*”, ”*pelko siitä että lihoo*”, ”*pitää herätä aiemmin koska pitää laittautua*” ja ”*pitää olla naisellinen*”. Toiseksi eniten mainintoja (7 kappaletta) saivat seksiin liittyvät asiat, esimerkiksi ”*voi tulla vahingossa raskaaksi*”, ”*sukupuolitaudit*” ja ”*yhdyntä ei oo ehkä niin kivaa kuin miehillä*”. Kuusi mainintaa sai tytöille ja naisille heidän mielestään ominaisena pidetty negatiivinen käyttäytyminen ja tunteenpurkaukset, esimerkiksi ”*tunnetilavaihtelut on ihan kamalia*” ja ”*naiset osaavat olla todella kieroja ja kanoja, kaksinaamaisia selkäänpuukottajia*”, sekä tyttöjen ja poikien välisiin sukupuolieroihin liittyvät, poikien eduksi katsotut asiat kuten esimerkiksi ”*miehet saa parempaa palkkaa kuin naiset*”, ”*ei voi olla niin jätkä*” ja ”*olis suurempi mahdollisuus päätyä presidentiks jos olis mies*”. Viisi mainintaa liittyi naisen biologisiin ominaisuuksiin ja terveyteen, muun muassa synnytys, kuukautiset ja rintasyöpä.

Loppukeväällä 2012 kävimme nuorisotyöntekijän kanssa Pälkäneen yhteiskoululla tekemässä kyselyn 7. luokkalaisille tytöille, jossa kartoitettiin heidän mielipiteitään tytöille kohdennetusta ryhmätoiminnasta sekä heidän elämänsä ajankohtaisia asioita ja puheenaiheita. Kysely toteutettiin siten, että opettajat lähettivät 7. luokan tyttöoppilaat erään ennalta sovitun oppitunnin päätteeksi kanssamme omaan luokkatilaan. Kerroimme tytöille kyselyn alustukseksi suunnitteilla olevasta tytöille kohdennetusta ryhmätoiminnasta, ja että kyselyn tarkoituksena oli saada selville tyttöjen ajatuksia ja ehdotuksia toimintaan liittyen, tyttöjen ajatuksia naiseksi kasvamisesta sekä ajankoh-

taisia puheenaiheita, mielenkiinnon kohteita ja mietityttäviä asioita. Kyselyn täyttämiseen osallistui kahden 7. luokan tyttöoppilaat, yhteensä 15 tyttöä.

Kyselyyn vastanneet tytöt mainitsivat positiivisiksi naiseksi kasvamiseen liittyviksi asioiksi yhdeksän eri asiaa. Yli puolessa vastauspapereista (8 vastauksessa) positiiviseksi asiaksi oli mainittu itsenäisyys (”*saa päättää omista asioista*”, ”*oma aika*”, ja ”*ei tarvitse tehdä mitä vanhemmat sanovat*”). Muita useimmin mainittuja asioita olivat pojat (3 mainintaa) ja tyttöjen keskinäinen vuorovaikutus/sosiaaliset suhteet (3 mainintaa). Naiseksi kasvamiseen liittyviä mietityttäviä asioita ei kyselyssä mainittu olevan lainkaan (11 vastausta) tai ”*ei oikeastaan*” (4 vastausta).

Yleisimmiksi puheenaiheiksi naiseksi kasvamiseen liittyen mainittiin yhteensä kuusi asiaa. Eniten mainittuja aiheita olivat pojat (6 mainintaa), ulkoiseen olemukseen liittyvät asiat, esimerkiksi vaatteet, paino ja kehossa tapahtuvat muutokset (5 mainintaa) ja omat henkilökohtaiset murheet (4 mainintaa). Lisäksi mainittuja aiheita olivat kouluasiat ja ”*kaikki hauskat asiat*”. Kaksi vastaajista sanoi, etteivät puhu mistään naiseksi kasvamiseen liittyvästä asiasta kenenkään kanssa.

Asioita, joista tytöt eivät uskalla tai viitsi puhua kenenkään kanssa, ei juurikaan noussut esiin tässä kyselyssä. Yhdessä vastauksessa oli mainittu täysin henkilökohtaiset asiat, mutta muissa vastauksissa kohta oli jätetty täysin tyhjäksi tai oli kerrottu joko että sellaisia asioita ei ole, tai että kaikista asioista voi puhua kaverin kanssa.

Kysyttäessä tytöille kohdennetun ryhmätoiminnan tarpeellisuudesta vastaajista seitsemän oli sitä mieltä, että toimintaan olisi tulijoita ja että se olisi tarpeellista itselle tai jollekin jonka tuntee. Toiset seitsemän vastaajaa puolestaan olivat sitä mieltä, etteivät uskoneet tytöille tarkoitetun ryhmätoiminnan olevan tarpeellinen tällä hetkellä ainakaan itselleen.

Kyselyn lopussa oli mahdollisuus esittää muita ajatuksia ja kommentteja. Seitsemäsluokkalaisten tyttöjen kommentteja olivat muun muassa ”*kiva että tällainen ryhmä perustetaan*” ja ”*mukava idea*”. Yhdessä vastauksessa oli annettu konkreettinen ehdotus, että ryhmässä voisi leipoa.

Syksyllä 2012 teimme saman kyselyn Pälkäneen keskustan alakoulun kuudesluokkalaisille tytöille. Muokkasimme kyselylomaketta siten, että ”naiseksi kasvamiseen” liittyvät kysymykset korvattiin ”tyttönä olemisella”. Tähän muutokseen päädyimme siitä syystä, että huomasimme kyselyyn vastanneiden seitsemäsluokkalaisten tyttöjen vastauksista sen, että kysymykset joissa puhuttiin naiseksi kasvamisesta ohjasivat tyttöjen ajatuksia tulevaisuuteen sen sijaan, että he olisivat ajatelleet itseään sillä hetkellä naiseksi kasvavina tyttöinä.

Kysely kuudesluokkalaisille tytöille toteutettiin normaalin oppitunnin alussa, jolloin opettajat ohjasivat tytöt luoksemme ennalta sovittuun luokkaan. Vastaajia oli yhteensä 16. Kerroimme tytöille ennen kyselyä suunnitteilla olevasta tytöille tarkoitetusta ryhmätoiminnasta, ja että kyselyn tarkoituksena oli saada selville tyttöjen ajatuksia ja ehdotuksia tytöille tarkoitettuun ryhmätoimintaan liittyen, sekä ajankohtaisia puheenaiheita, mielenkiinnon kohteita ja mietityttäviä asioita tyttöyteen liittyen.

Kyselyyn vastanneet tytöt mainitsivat yhdeksän eri asiaa kysyttäessä, mikä on parasta tyttönä olemisessa. Eniten mainintoja (7 mainintaa) saivat ulkonäköön liittyvät asiat, kuten esimerkiksi meikit, hiukset ja vaatteet. Muita useamman kuin yhden maininnan saaneita asioita olivat tyttöjen keskinäinen vuorovaikutus/sosiaaliset suhteet (2 mainintaa), se että saa olla oma itsensä (2 mainintaa) ja se ettei ole poika (2 mainintaa). Vastaajista neljä ei osannut sanoa parhaita puolia tyttönä olemisesta.

Tyttönä olemisen vaikeina asioina ja haasteina mainittiin ulkonäköpaineet, kaverisuhteet ja mielialanvaihtelut (kaikki saivat 2 mainintaa). Lisäksi yksittäisiä mainintoja saivat muun muassa pojat, meikkaaminen ja murrosiän mukanaan tuomat muutokset itsessä. Vastaajista seitsemän sanoi, ettei vaikeita asioita ole tai ettei osaa sanoa.

Niitä tyttöjen juttuja, joista vastaajat kertoivat puhuvansa kavereiden, vanhempien tai muun läheisen ihmisen kanssa oli yhteensä yksitoista. Eniten mainintoja saivat ulkonäköön liittyvät asiat (5 mainintaa), harrastukset (4 mainintaa) ja ”*muut kivat jutut*” (4 mainintaa). Pojat, koulu ja hevoset/muut eläimet saivat lisäksi kaikki kolme mainintaa.

Asioita, joista kyselyyn vastanneet tytöt eivät uskaltaneet tai halunneet puhua kavereiden, vanhempien tai muun läheisen kanssa oli yhteensä seitsemän. Näistä eniten mainintoja saivat pojat/ihastumiset (5 kpl) ja ”*murrosiän jutut*” (2kpl). Muita yksittäisiä asioita olivat muun muassa tunteet, kuukautiset, meikkaaminen ja anoreksia. Neljä vastaajaa ei osannut vastata kysymykseen, ja yhdessä vastauksessa sanottiin, ettei sellaisia asioita ole.

Vastaajista yhdeksän kertoi olevansa kiinnostunut tytöille tarkoitettuun ryhmätoimintaan osallistumisesta, kaksi vastaajaa ei osannut sanoa varmaksi. Viisi vastaajista kertoi, etteivät olleet kiinnostuneita, useimmat heistä perustellen että heillä oli jo niin paljon harrastuksia, ettei aika riittäisi enää uuteen harrastukseen. Kysyttäessä muita ajatuksia ja kommentteja, vastauksissa oli konkreettisia toiveita toimintaan liittyen, muun muassa toive että ryhmä alkaisi heti iltapäivällä koulun jälkeen, että ryhmässä voisi puhua avoimesti ja rohkaisevasti ilman ”lapsellisia juttuja”, ja että ryhmässä olisi hauskaa.

4.2 Yhteenvetoa kyselyistä

Galleriakävelytehtävän avulla saimme kaiken kaikkiaan enemmän tyttöjen mietteitä omaan sukupuoleen liittyvistä ajatuksista, niin mahdollisuuksista kuin uhkista, kuin kyselylomakkeista. Tämä saattoi johtua siitä, että tilanne ja puitteet tehtävää tehdessä oli rennompi kuin kyselylomakkeen täyttö koululuokassa. Lisäksi uskon, että koska galleriakävelytehtävässä tytöt näkivät toistensa nimettömiä ajatuksia tyttöyteen ja naiseksi kasvamiseen liittyen paperilla, se saattoi antaa rohkeutta. Kun huomasi, että toisetkin kirjoittivat tehtävään aidosti omia vaikeitakin ajatuksiaan, uskalsi itsekin antaa itsestään enemmän. Kyselylomakkeiden avulla taas saimme puolestaan ryhmän perustamiseen liittyviin asioihin mielipiteitä, esimerkiksi näkökulmia toiminnan tarpeellisuudesta.

Tyttönä / naisena olemiseen liittyvistä hyvistä ja huonoista puolista löytyi kyselyissä paljon yhtäläisyyksiä (Taulukko 1 ja Taulukko 2). Ryhmätyöstä ja kyselyistä voitiin todeta, että kaikissa niissä nousivat esiin ulkonäköön liittyvät asiat. Anna Tapion yläkoulun tytöt kokivat ulkonäköasiat sekä vahvuuksina että uhkina. Myös kuudes-

luokkalaisille tytöille tehdyn kyselyn vastauksissa tyttönä olemisen parhaiksi puoliksi ja ajankohtaisiksi puheenaiheiksi nousivat myös ulkonäköön liittyvät asiat, ja toisaalta samat asiat koettiin myös uhkaksi ja asioiksi joista ei uskallettu puhua. Seitsemäsluokkalaisten tyttöjen vastauksista nousi esiin ulkonäköön liittyvät asiat liittyen murrosiän mukanaan tuomiin muutoksiin omassa kehossa. Ulkonäköasiat mainittiin lisäksi suosittuna puheenaiheena tyttöjen keskinäisissä tai läheisten aikuisten kanssa käydyissä keskusteluissa.

Toinen vahvasti jokaisessa kyselyssä esiin tullut aihe oli tyttöjen keskinäisiin suhteisiin ja vuorovaikutukseen liittyvät asiat, sekä vahvuutena (kaikissa kolmessa kyselyssä) että uhkana (Anna Tapion yläkoulun tyttöjen tehtävässä sekä kuudesluokkalaisille tytöille suunnatussa kyselyssä).

Myös vastakkainen sukupuoli, ”pojat”, oli mainittuna jokaisessa kyselyssä jollakin tavalla. Positiivisena asiana pojat oli mainittu 7. luokkalaisille tytöille tehdyn kyselyn vastauksissa sekä Anna Tapion yläkoulun tyttöjen tehtävässä. Sekä ala- että yläkoululaisten tyttöjen kyselyn vastauksissa poikien mainittiin olevan yleisimpien puheenaiheiden joukossa. Sekä Anna Tapion yläkoulun tyttöjen tehtävässä että kuudesluokkalaisten tyttöjen kyselyn vastauksissa pojat mainittiin myös tyttöjen elämässä olevina haasteina tai asiana josta ei haluttu tai uskallettu puhua.

Jokaisessa kyselyssä tuli jollakin tavoin esiin vahvuuksina asioita, jotka liittyivät tyttöjen ja naisten itsenäisyyteen, vapauksiin ja omaleimaisuuteen. Myös tyttöjen ja naisten tunteet tulivat kaikissa kyselyissä esiin, sekä vahvuuksina mutta enemmän kuitenkin haasteina.

Taulukko 1. Yhteenvetoa eniten mainintoja saaneista tyttönä/naisena olemisen hyvistä puolista/mahdollisuuksista.

Pälkäneen Luopioisten Anna Tapion yläkoulun tytöt (25 vastaajaa)	**Pälkäneen yhteiskoulun 7. luokkalaiset tytöt (15 vastaajaa)**	**Alakoulun 6. luokkalaiset tytöt (16 vastaajaa)**
Ulkonäköasiat (17 mainintaa)	Itsenäisyys, saa olla oma itsensä (8 mainintaa)	Ulkonäköasiat (7 mainintaa)
Tyttöjen keskinäinen vuorovaikutus/sosiaaliset suhteet (10 mainintaa)	Tyttöjen keskinäinen vuorovaikutus/sosiaaliset suhteet (3 mainintaa)	Tyttöjen keskinäinen vuorovaikutus/sosiaaliset suhteet (2 mainintaa)
Sukupuolten välisiin eroihin liittyvät asiat tyttöjen eduksi (6 mainintaa)	Pojat (3 mainintaa)	Itsenäisyys, saa olla oma itsensä (2 mainintaa)
Seksiin ja seksuaalisuuteen liittyvät asiat (4 mainintaa)		Ettei ole poika (2 mainintaa)
Raskauteen ja äidiksi tulemiseen liittyvät asiat (3 mainintaa)		

Taulukko 2. Yhteenvetoa eniten mainintoja saaneista tyttönä/naisena olemisen huonoista puolista/uhkista.

Pälkäneen Luopioisten Anna Tapion yläkoulun tytöt (25 vastaajaa)	**Pälkäneen yhteiskoulun 7. luokkalaiset tytöt (15 vastaajaa)**	**Alakoulun 6. luokkalaiset tytöt (16 vastaajaa)**
Ulkonäköasiat (15 mainintaa)		Ulkonäköasiat (2 mainintaa)
Seksiin ja seksuaalisuuteen liittyvät asiat (7 mainintaa)		Tyttöjen keskinäinen vuorovaikutus/sosiaaliset suhteet (2 mainintaa)
Tyttöihin ja naisiin liitetty negatiivinen käyttäytyminen ja tunteenpurkaukset (6 mainintaa)		Tyttöihin ja naisiin liitetty negatiivinen käyttäytyminen ja tunteenpurkaukset (2 mainintaa)
Sukupuolten välisiin eroihin liittyvät asiat poikien eduksi (6 mainintaa)		
Naisen biologisiin ominaisuuksiin ja terveyteen liittyvät asiat (5 mainintaa)		

Pälkäneellä nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten puheesta oli noussut esiin huoli nuorten vapaa-ajan toimintojen puutteesta sekä nuorten pahoinvoinnista, ja sitä kautta oli syntynyt tarve lisätä lapsiin ja nuoriin kohdistuvaa ennaltaehkäisevää työtä. Tätä tavoitetta tukivat myös kunnassa käynnissä olevien KELPO- ja EETU- hankkeiden tavoitteet. Pälkäneläisiltä tytöiltä itseltään oli puolestaan noussut esiin asiasisältöjä, jotka liittyivät läheisesti heidän senhetkiseen elämäänsä, sekä heitä voimaannuttavia asioita että ajankohtaisia haasteita. Tavoitteenamme oli suunnitella tytöille suunnattua ryhmätoimintaa näitä kahta näkökulmaa yhdistäen (Kuvio1).

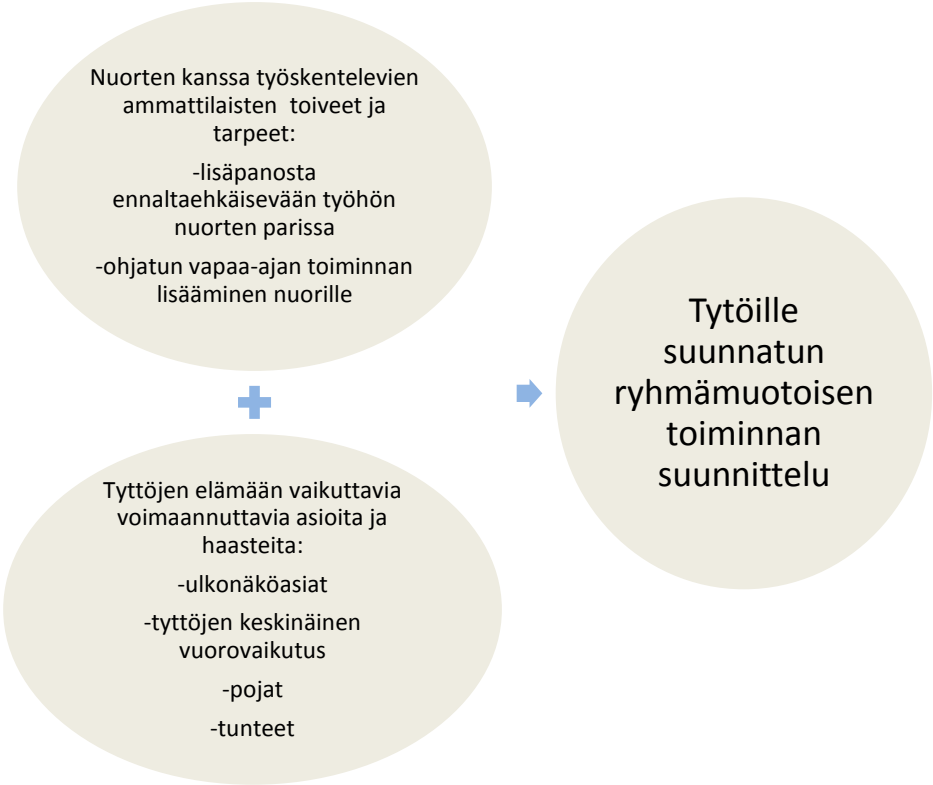

Kuvio 1. Näkökulmia tytöille suunnatun ryhmämuotoisen toiminnan perustamiselle Pälkäneellä.

5 TYTÖILLE SUUNNATUN RYHMÄTOIMINNAN TOIMEENPANO

5.1 Tytöille suunnatun ryhmämuotoisen toiminnan suunnittelun ensimmäinen vaihe ja haasteet

Sen jälkeen, kun olimme tehneet nuorisotyöntekijän kanssa kyselyt 6.- ja 7. -luokkalaisille tytöille ala- ja yläkouluilla, oli aika pohtia tarkemmin tytöille suunnatun toiminnan kohderyhmää. Kysyttäessä tytöiltä toiminnan tarpeellisuudesta, eivät kuudes- ja seitsemäsluokkalaisten tyttöjen vastaukset eronneet juurikaan toisistaan. Keskusteltuamme alkusyksyllä 2012 kyselyiden tekemisen jälkeen vielä ala- ja yläkouluilla toimivien koulukuraattorin ja terveydenhoitajien kanssa päädyimme kohdentamaan ryhmää aluksi yläkouluikäisille tytöille. Tarkoituksenamme oli saada aikaan tytöille järjestettyä ohjattua toimintaa iltapäiviin ja luoda mahdollisuus kohdata varhaisessa vaiheessa tyttöjä, jotka olivat herkässä murrosiässä ja joiden toiminta näyttäytyi ulospäin esimerkiksi koulussa tai tyttöjen kotona sellaisena riskikäyttäy-

tymisenä, johon haluttiin päästä puuttumaan. Lisäksi halusimme kuulla ryhmässä tyttöjen omaa ääntä ja mielipiteitä, antaa tytöille mahdollisuus tuoda ryhmään itselle tärkeitä aiheita ja nostaa esiin nimettömissä kyselyissä esiin tulleita aiheita.

Päädyimme aluksi toteuttamaan ryhmätoimintaa suljettuna kutsuryhmänä kohdennetusti tietyille tytöille, joista koulukuraattorilla tai terveydenhoitajilla oli noussut huoli. Heillä oli siis jo valmiiksi mietittynä joukko tyttöjä, joille he voisivat ryhmää suositella. Lisäksi terveydenhoitajat ja koulukuraattori veivät tietoa ryhmästä yläkoulun oppilashuoltopalaveriin koulun muille toimijoille, joilla olisi myös mahdollisuus ehdottaa ryhmään tyttöjä. Päätimme yhdessä terveydenhoitajien kanssa, että koska heillä oli luontevin kontakti tyttöihin muun muassa terveystarkastusten kautta, joissa tyttöjen elämään liittyviä huolenaiheita oli noussut esiin, ottaisivat he tyttöihin yhteyttä ja suosittelisivat ryhmää vastaanottokäynneillä esiin nousseiden asioiden perusteella. Ryhmään ei haluttu missään kohtaa velvoittaa ketään, koska ennaltaehkäisevän toiminnan tulisi olla osallistujilleen vapaaehtoista, ja pakkoon perustuva toiminta ei välttämättä tuottaisi kovin hedelmällisiä tuloksia (vrt. Ahola 2012).

Ryhmän kokoamisen haasteellisuus yllätti sekä terveydenhoitajat että meidät ryhmän ohjaajat. Toisaalta useimmiten juuri ryhmän aloittamiseen liittyvät haasteet ovatkin tytöille suunnatun ryhmämuotoisen toiminnan aloittamisen suurimpia esteitä (Siljamäki 2012, 39). Ryhmään ilmoittautui vain yksi tyttö, muutaman tytön jäädessä aluksi miettimään asiaa ilmoittaen myöhemmin kysyttäessä etteivät aio osallistua. Tämän jälkeen laajensimme ryhmän markkinoinnin koskemaan kaikkia yläkoulun tyttöjä tiedottamalla oppilaiden vanhempia toiminnasta sähköisen tiedotusvälineen, Wilman kautta, sekä laatimalla ryhmästä mainosjulisteita yläkoulun ilmoitustaululle. Vaikka mainonta oli monipuolista ja saimme muutamia yhteydenottoja tyttöjen vanhemmilta, tästäkään huolimatta emme saaneet ryhmään tarpeeksi osallistujia, joten jouduimme peruuttamaan siltä erää ryhmän käynnistämisen.

Jälkeenpäin pohdimme olisiko kynnystä ryhmään osallistumiseen madaltanut se, että olisimme itse henkilökohtaisesti ryhmän ohjaajina käyneet vielä koululla esittäytymässä ja kertomassa tytöille ryhmästä ja sen sisällöstä, ja samalla olisimme voineet vastata mahdollisesti tyttöjen mieltä askarruttaviin kysymyksiin ryhmään liittyen.

Muun muassa Kylmäkoski (n.d., 35) on todennut ohjaajien tuttuuden olevan mahdollinen ratkaiseva tekijä, joka edistää nuorten osallistumista uuteen toimintaan.

Kävimme myös nuorisotyöntekijän ja terveydenhoitajan kanssa yhdessä läpi mahdollisia muita syitä siihen, miksi suljettu ryhmä ei ollut toimiva ratkaisu tyttöjen ryhmätoiminnan järjestämiseksi. Ryhmän aikataulua suunnitellessa olimme ottaneet huomioon yläkoulun oppilaiden lukujärjestyksen, joten vaikka ryhmä oli suunniteltu alkamaan iltapäivällä, päällekkäisyyttä koulupäivän kanssa ei kuitenkaan ollut. Myös ryhmän kokoontumisiin suunniteltu sijainti, Pälkäneen kunnan nuorisotila, oli keskeinen ja lähellä yläkoulua, joten sijainti tai matkan pituus eivät voineet olla mielestämme olla esteenä toiminnan käynnistymiselle.

Yhdeksi suurimmista haasteista Pälkäneellä ryhmään kutsuttujen tyttöjen kohdalla näytti muodostuvan se, että terveydenhoitajat kertoivat tyttöjen kokeneen ryhmään tulemisen vaikeaksi yksin ilman ystävää, eivätkä olleet saaneet haastetuksi ystävää mukaan ryhmään, vaikka tätäkin oli tytöille ehdotettu. Tämä kertoo mielestäni voimakkaasta tyttöjen keskinäisten sosiaalisten suhteiden merkityksen tärkeydestä, joka tuli selvästi esiin myös tytöille suunnatuista kyselyistä. Tämänsuuntaisia havaintoja en löytänyt selvittäessäni muualla aiemmin järjestettyä tyttöryhmätoimintaa ja sen haasteita. Jäin miettimään, onko ystävyyssuhteiden voima ja merkitys korostuneempi pienillä paikkakunnilla, kuten esimerkiksi Pälkäneellä, jossa elämä on tuttua ja turvallista, ja jokainen tuntee tai tietää ainakin nimeltä suunnilleen kaikki omaan ikäryhmäänsä kuuluvat nuoret. Suuremmissa kaupungeissa, joissa esimerkiksi on Tyttöjen Taloja tai muuta ryhmätoimintaa tytöille, on ehkä totutumpaa että esimerkiksi harrastus- tai ryhmätoimintaa aloittaessa nuori ei välttämättä tunne ennestään muita osallistujia.

Toisaalta ryhmätoimintaan, jossa käsitellään melko henkilökohtaisia, omaan tyttöyteen ja naiseksi kasvamiseen liittyviä asioita, voi olla helpompi osallistua anonyymina. Vieraampien keskellä saattaa olla helpompi avautua itselleen vaikeistakin asioista, kuin joukossa, jossa kaikki tuntevat toisensa jo vuosien takaa, ja ovat samasta naapurustosta ja koulusta. Vieraammassa joukossa voisi olla helpompi luopua omista totutuista kaveripiirissä vallitsevista rooleista, ja olla avoimempi ryhmätoiminnalle. Tämä asia ei noussut esiin tyttöjen palautteissa, mutta saattaa silti mielestäni olla

myös yksi seikka, joka luo haastetta järjestettäessä sukupuolisensitiivistä ryhmätoimintaa pienessä kunnassa.

5.2 Ryhmätoiminnan uusi suunta ja haasteet

Vaikka tytöille tarkoitettu suljettu ryhmätoiminta ei ollut toteutunut, tarve toiminnalle oli edelleen olemassa. Tästä syystä päädyimme nuorisotyöntekijän kanssa toisenlaiseen ratkaisuun ja päätimme järjestää Pälkäneellä ainoastaan tytöille tarkoitettua avointa matalan kynnyksen ryhmätoimintaa nuorisotiloilla, tyttönuokkaria, uutena lisäyksenä nuorisotilalla tapahtuvaan ilta- ja iltapäivätoimintaan kohderyhmänä 5.-9. – luokkalaiset tytöt.

Päätimme toteuttaa Pälkäneellä tyttönuokkarikokeilua kevään 2013 ajan kerran kuukaudessa. Ajankohdaksi valikoitui maanantai-iltapäivä, koska meillä oli tiedossa että yläkoulun kaikilla oppilailla oli silloin lyhyt koulupäivä, joka päättyi kaikilla samaan aikaan. Alakoulujen lukujärjestykset olivat vaihtelevampia, mutta suunnittelimme tyttönuokkarin olevan kestoltaan sellainen (klo 13–16), että se mahdollisti nuokkarilla käynnin liukuvasti omiin aikatauluihin sopien. Tytöille tarkoitettua nuokkaritoimintaa mainostettiin nuorisotilan ilmoitustaululla, nuorisotyön kotisivuilla sekä yläkoulun ja kolmen lähellä sijaitsevan alakoulun ilmoitustauluilla.

Ensimmäisen kerran vain tytöille avointa nuorisotilatoimintaa, tyttönuokkaria, järjestettiin uuden vuoden alkaessa, tammikuussa 2013. Olimme varanneet paikalle pientä tarjoilua, mahdollisuuden tehdä itse koruja sekä ”aloitelaatikon” johon voisi nimettömänä kirjoittaa ehdotuksia ja toiveita tyttönuokkaritoimintaa koskien. Paikalle saapui viisi yläkouluikäistä tyttöä. Nuorisotilaan pyrki myös muutamia poikia, jotka jouduimme käännyttämään ovelta kertoen että tilat olivat auki sillä kertaa vain tytöille. Tämä tieto aiheutti pojissa äänekästä protestointia ja vastarintaa.

Tyttönuokkarin aikana tytöt pelailivat play station – pelejä, olivat tietokoneella ja juttelivat sekä keskenään että ohjaajien kanssa. Koruaskartelu ei innostanut tyttöjä, mutta tarjoilut olivat mieleisiä. Lisäksi tytöt opettelivat pelaamaan biljardia, minkä

he kertoivat olevan mukavaa, koska ei ole poikia katsomassa ja kommentoimassa harjoittelua.

Tytöt eivät olleet halukkaita kirjoittamaan toiveitaan tyttönuokkaritoimintaa koskien paperille, mutta yhteisen keskustelun kautta saimme tyttöjen mielipiteitä esiin. Aluksi toiveita ei meinannut tulla, mutta ohjaajien alustuksella ja rohkaisulla tytöt kertoivat tuntemuksistaan ja ehdotuksistaan. Yksi tytöistä oli sitä mieltä, että olisi kiva että pojatkin saisivat tulla, muut olivat sitä mieltä että pelkästään tytöille tarkoitettu toiminta on hyvä idea. Tyttönuokkareiden ohjelmaksi tytöt toivoivat elokuvailtapäivää sekä hemmottelupäivää kauneushoitoineen. He myös haluaisivat että tyttöjä olisi enemmän paikalla, ettei olisi niin hiljaista. Kyselimme tyttöjen ehdotuksia parhaiksi ”mainosväyliksi”, ja kävi ilmi muun muassa että tehokkain ilmoitusväylä oli tyttöjen mielestä ehdottomasti facebook, ja että kunnan nuorisotyön kotisivuista heillä ei ollut edes tietoa. Lupasimme mainostaa seuraavaa kertaa myös nuorisotilan facebook – sivuilla.

Seuraavalle tyttönuokkarikerralle varasimme elokuvia ja herkkuja, ja mainostimme tyttönuokkarin elokuvailtapäivää ilmoitustaulumainonnan lisäksi sovitusti myös nuorisotilojen facebook – sivuilla. Tyttöjä ei saapunut paikalle yhtään. Sama juttu kävi myös sitä seuraavalla kerralla, jonka jälkeen päätimme lopettaa kokeilun siltä erää.

Nuorisotyöntekijä havainnoi tavallisten nuorisotilan iltojen yhteydessä, että yläkouluikäiset pojat olivat puhuneet pelkästään tytöille suunnatusta toiminnasta negatiiviseen ja arvostelevaan sävyyn, ja pohdimmekin olisiko poikien suunnalta kohdistuva sosiaalinen paine aiheuttanut sen, etteivät tytöt osallistuneet tyttönuokkaritoimintaan. Päätimme vielä tehdä ryhmähaastattelun nuorisotiloilla käyville yläkouluikäisille tytöille, jonka tarkoituksena oli kysyä mielipiteitä tytöille suunnatusta nuorisotilatoiminnasta ja asioista jotka lisäävät kiinnostusta osallistua toimintaan tai jotka puolestaan estävät osallistumista. Tällä haastattelulla halusimme selvittää poikien mielipiteiden vaikutusta tyttöjen osallistumiseen.

Ryhmähaastattelu toteutettiin huhtikuussa nuorisotiloilla iltapäivisin kokoontuvan ”nuorten klubin” aikana, jossa kävi yläkouluikäisiä tyttöjä ja poikia viettämässä aikaansa muun muassa bussin lähtöä odotellen, läksyjä tehden ja kavereiden kanssa

aikaa viettäen. Paikalla oli neljä 7.- 8. – luokkalaista tyttöä, jotka olivat kaikki halukkaita osallistumaan haastatteluun. Tytöistä osa oli osallistunut ensimmäiseen tyttönuokkarikertaan ja osa ei. Toteutin haastattelun yksin, ja kerroin sen liittyvän tyttönuokkarikokeiluun sekä siihen liittyvään opinnäytetyöhöni. Kerroin myös, että heidän mielipiteensä olivat tärkeitä nuorille suunnattujen palveluiden kehittämisen näkökulmasta, ja että heidän nimensä ei tule ilmi missään vaiheessa. Kokoonnuimme nuorisotilan yhteydessä olevaan keittiötilaan, jossa saimme olla rauhassa muilta. Tässäkin kohtaa tein jälleen huomion pojista, jotka huutelivat perään kommenttejaan siitä, miksei heitä huolita mukaan.

Aloitin kysymällä mitä hyvää pelkästään tytöille suunnatussa nuorisotilatoiminnassa on. Tytöt vastasivat että on mukavaa kun ”pojat eivät tule riehumaan” ja että tytöt saavat olla keskenään ja ”puhua ja tehdä tyttöjen juttuja”. Tytöille tarkoitetun nuokkarin huonoista puolista kysyttäessä nousi tyttöjen pohdinnoissa esiin poikien ilmaisemat mielipiteet heidän loukkaantumisestaan ulkopuolelle jättämisen seurauksena. Tytöt kertoivat, että jos he olivat olleet ennen tyttönuokkarin alkamista porukalla, jossa oli ollut sekä tyttöjä että poikia, oli ollut kurjaa jos pojat eivät ole saaneetkaan tulla mukaan. Tarkensin tytöiltä keiden mielestä oli ollut kurjaa, johon he vastasivat että poikien. Tytöt kertoivat avoimesti ristiriidasta jota he tunsivat. Toisaalta he haluaisivat osallistua toimintaan, mutta toisaalta poikien suunnalta tuleva painostus oli niin vahva että tytöt myönsivät jättävänsä sen vuoksi tulematta.

Kysyttäessä mitkä asiat lisäisivät omaa kiinnostusta osallistua tytöille tarkoitettuun nuokkaritoimintaan, tytöt mainitsivat edelleen tyttöjen ”omat jutut ja puuhat”. Kun kysyin asioista jotka tyttöjen mielestä toimivat esteinä toimintaan osallistumiselle, yksi tytöistä kertoi että ”kaikkien mielestä olisi kivempaa jos kaikki saisivat osallistua”. ”Kaikilla” tyttö sanoi tarkoittavansa itseään ja kavereitaan, myös poikia. Esteiksi haastattelussa mainittiin myös aikatauluongelmat jos asui kauempana pidemmän bussimatkan päässä (jos ei lähtenyt heti koulun jälkeen bussilla, seuraavaa bussia saisi odottaa kauan ryhmän päättymisen jälkeen).

Tiedotuksesta tytöt olivat sitä mieltä, että enemmän voisi vielä mainostaa. Yksi haastatelluista tytöistä ei ollut lainkaan nähnyt ilmoitustaulumainoksia tai facebook-ilmoitusta. Tytöt toivoivat että edellä mainittujen tiedotusväylien lisäksi koulussa

opettaja olisi voinut tiedottaa toiminnasta. Yksi tytöistä toivoi enemmän tarkempaa tietoa toiminnan sisällöstä.

Lopuksi kysyin, kokivatko haastatellut tytöt pelkästään tytöille suunnatun toiminnan olevan tarpeellista. Tyttöjen vastauksissa oli jonkin verran hajontaa. Osa oli sitä mieltä että oli tarpeellista, osa sitä mieltä että ei välttämättä. Lopuksi kaikki olivat kuitenkin yhtä mieltä siitä että kaveripiirinsä sellaisille tytöille, jotka jännittävät tai pelkäävät poikia, pelkästään tytöille suunnattu toiminta olisi tarpeellista.

Ryhmähaastattelu tuki oletustamme, että poikien mielipide ja arvostelu vaikuttivat osaltaan tyttöjen osallistumishalukkuuteen tytöille suunnattuun toimintaan. Myös jo ennen ryhmätoiminnan suunnittelua tytöille tehdyissä kyselyissä poikien merkitys tyttöjen elämään niin positiivisessa kuin negatiivisessakin mielessä näkyi vahvasti. Myöskään tämänsuuntaisia havaintoja en löytänyt selvittäessäni muualla järjestetyn tyttöryhmätoiminnan haasteita. Oman ikäryhmän niin samaa kuin eri sukupuolta olevien nuorten mielipiteillä näytti siis olevan niin suuri merkitys pälkäneläisille nuorille tytöille, että se esti toimintaan osallistumisen, vaikka toisaalta tytöt olisivat halunneetkin osallistua.

Nuorisotilat, joihin sekä suljettua että avointa toimintaa suunniteltiin, sijaitsivat koulun läheisyydessä, ja toimintaa mainostettiin kunnassa vain lähikoulujen nuorille, joten kulkuyhteyksien ei voinut olettaa olevan esteenä toimintaan osallistumiselle. Jäimme kuitenkin pohtimaan Kylmäkosken (n.d., 35) ja Cederlöfin (2004, 312) huomioita siitä, estääkö nuorisotila toimintaympäristönä osaltaan joidenkin nuorten osallistumista siellä järjestettävään toimintaan? Ensimmäisellä avoimella ryhmäkerralla mukana olleet tytöt olivat juuri niitä tyttöjä, jotka kävivät nuorisotiloilla muinakin iltoina Pitääkö Pälkäneellä siis osa nuorista tytöistä nuorisotilaa välteltävänä paikkana johtuen mahdollisesti paikkaan tai tiloilla käyviin nuoriin liittyviin negatiivisiin ennakkoluuloihin tai oletuksiin? Ja toisaalta nuorisotiloja oli Pälkäneellä totuttu pitämään kaikille avoimena vapaa-ajan toimintana, joten uusi, tarkemmin rajatulle joukolle suunnattu toimintamuoto saattoi tuntua siitä syystä vieraalta (vrt. Kylmäkoski n.d., 35).

5.3 Tyttöjen ryhmätoiminnan kolmas sivuhaara

Kun olimme syksyllä 2012 suunnittelemassa ensimmäistä ryhmämuotoista toimintavaihtoehtoa, yläkouluikäisille tytöille suunnattua suljettua ryhmämuotoista toimintaa, kiinnostui pienten kylien alakoulujen koulukuraattori toiminnasta. Hän oli kohdannut yhdessä alakoulussa tilanteen, jossa joukolla eri-ikäisiä tyttöjä oli toistuvia haasteita kaverisuhteissa. Koulukuraattori kysyi meiltä, olisiko meidän mahdollista järjestää tytöille suunnattua ryhmää kohdennetusti tämän koulun tytöille. Pystyimme vastaamaan akuuttiin tarpeeseen, ja lähdimme suunnittelemaan suljettua, kutsuperiaatteella koottavaa ryhmätoimintaa. Koulukuraattori oli apuna ryhmän kokoamisessa, ja tiedotti toiminnasta mukaan kutsuttavien tyttöjen perheitä.

Ryhmään osallistui kutsutuista tytöistä suurin osa, lisäksi sana ryhmästä oli kiirinyt tyttöjen kesken niin, että ryhmään olisi loppujen lopuksi ollut enemmänkin tulijoita. Ryhmä muodostui lopulta kymmenestä kutsutusta tytöstä. Ryhmäläisten ikähaarukka oli suuri, 1.-luokkalaisista 6. – luokkalaisiin. Tämä oli toisaalta haastavaa toiminnan suunnittelun näkökulmasta, mutta silti tarpeellista koska haasteet kaverisuhteissa liittyivät koulussa kaikenikäisiin tyttöihin. Ryhmäkokoontumisia ehti olla loppuvuodesta 2012 yhteensä viisi, jonka jälkeen alkoi joululoma. Olisimme toivoneet kokoontumiskertoja olevan hieman enemmän, mutta emme halunneet että kokoontumisten väliin jäisi pitkän joululoman mittainen tauko. Ryhmän aloittamista emme halunneet myöskään siirtää aloitettavaksi vasta joululoman jälkeen, koska tarve oli akuutti ja tilanteeseen oli hyvä päästä puuttumaan heti. Ryhmä kokoontui kerran viikossa, koulun lähistöllä sijaitsevassa seurakunnan kerhotilassa. Valitsimme kokoontumisajankohdan niin, että kaikilla oli ehtinyt koulupäivä päättyä. Päätimme, että myös koulukuraattori olisi kanssamme ohjaamassa ryhmää muutamilla kerroilla.

Ryhmän sisällöksi suunnittelimme toiminnallisia menetelmiä eri teemojen ympärille. Toiminnallisten harjoitusten ja leikkien kautta uskoimme tyttöjen keskinäisen vuorovaikutuksen onnistuvan paremmin tilanteessa, jossa vuorovaikutuksen voitiin ennakoida olevan tyttöjen kesken haastavaa (vrt. Siljamäki 2012, 32). Teemoja mietimme hieman jo etukäteen aiemmin tekemiemme 6. – 7. – luokkalaisille tytöille tehdyn kyselyn perusteella, muokaten niitä ikäryhmään sopivammaksi. Lisäksi jokaiseen ryhmäkertaan kuului pieni välipala.

Ensimmäisellä kerralla aiheena oli tutustuminen ja tunnelmat ryhmään liittyen tunteita kuvaavien nallekorttien avulla. Laadimme yhdessä ryhmän pelisäännöt, ja tytöt askartelivat kenkälaatikoista omat aarrelaatikot, joihin ryhmässä tehtäviä tuotoksia voisi koota. Tytöt keksivät ryhmälle nimen: Tehotytöt. Lisäksi esittelimme teemoja joita voitaisiin käsitellä seuraavilla kerroilla, ja tytöt saivat äänestää teemoista mielenkiintoisimmat sekä ehdottaa myös omia teemojaan. Etukäteen miettimämme teemat olivat *kaverit, perhe ja muut läheiset* (sai kannatusta 10 tytöltä), *tunteet ilosta kiukunpuuskiin* (sai kannatusta 10 tytöltä), *ulkonäköasiat* (sai kannatusta 8 tytöltä), *tällainen minä olen* (sai kannatusta 3 tytöltä), *oma hyvinvointini* (sai kannatusta 3 tytöltä) ja *tulevaisuuden haaveeni* (sai kannatusta 6 tytöltä). Muita tyttöjen ehdottamia teemoja olivat harrastukset ja eläimet, lisäksi tytöt olisivat toivoneet uimahalliretkeä.

Toisella ryhmäkerralla aiheenamme oli *kaverit perhe ja muut läheiset*. Laadimme verkostokartat, jonka jälkeen tytöt kirjasivat paperille verkostokarttansa henkilöiltä saamiaan kehuja tai kannustuksia. Nämä lauseet tytöt leikkasivat vielä irti ja koristelivat niillä omia aarrelaatikoitaan. Teimme myös ryhmätöinä ”tällainen on hyvä kaveri” – julisteet jotka esiteltiin toisille.

Kolmannella kerralla kävimme läpi hieman *ulkonäköasioita* sekä *tunteita.* Tytöt piirsivät pareittain oman kehon ääriviivat isoille papereille, jotka sai koristella. Samalla juteltiin yhdessä ulkonäköön liittyvistä asioista. Sen jälkeen kävimme läpi erilaisia tunteita ja tytöt saivat värittää omasta kuvastaan sen kehonkohdan, jossa eri tunteet heillä tuntuivat. Näitä tytöt saivat myös halutessaan kommentoida yhteisessä keskustelussa.

Neljännellä kerralla aiheenamme oli *tulevaisuuden haaveet*. Tytöt saivat kuvitella elämäänsä eteenpäin ja miettiä minkälaisia asioita elämäänsä kuuluisi ja mitä he silloin tekisivät. Viimeisellä kerralla juhlistimme ryhmän päättymistä, juttelimme tyttöjen harrastuksista ja annoimme kaikki toisistamme positiivista palautetta kirjallisesti ja nimettöminä sydämenmuotoisiin papereihin, jotka jokainen sai lopuksi itselleen.

Päätimme ottaa ryhmäkertoihin mukaan välileikkejä, joilla edistettäisiin mukavaa ilmapiiriä ja yhdessä tekemisen meininkiä, menimme muun muassa tuolileikkiä, numeroleikkejä ja joukkuekisailua, jossa piirrettiin toisten selkiin. Tytöt innostuivatkin välileikeistä niin että toivoivat niitä joka kerralle ja esittivät omia leikkitoiveitaan.

Jokaisen ryhmäkerran jälkeen kysyimme tytöiltä palautetta, pyytämällä heitä asettumaan lattialla mielikuvitusjanalle siihen kohtaan miltä ryhmäkerta oli tuntunut (toisessa janan ääripäässä oli ”tosi kiva kerta”, ja toisessa ”tosi tylsä kerta”). Tytöt lähes poikkeuksetta asettuivat janan positiiviseen päähän, ja pyysimme aina myös hieman sanallisia perusteita. Kaiken kaikkiaan tytöt olivat ryhmään tyytyväisiä ja kyselivät jatkuisiko ryhmä vielä joskus.

Itse koimme että ryhmässä oli onnistuttu luomaan tyttöjen kesken uudenlaista yhteishenkeä, tämä näkyi muun muassa keskusteluissa ja erityisesti viimeisen kerran palautteissa tytöiltä toisilleen. Kuraattori teki ryhmänohjaajana vieraillessaan myös havaintoja sellaisten tyttöjen yhteistyöstä, joille se koulussa oli ollut ennen ryhmää haastavaa. Lisäksi tyttöjä, jotka olivat koulussa olleet yksinäisempiä, otettiin ryhmässä nyt huomioon ja mukaan.

Haasteiksi me ryhmänohjaajina koimme ryhmän keston: vain viisi tapaamiskertaa oli etukäteenkin ajateltuna hieman liian lyhyt aika. Pidempikestoisessa toiminnassa olisi ryhmäytyminen juurtunut todennäköisesti syvemmälle tyttöihin, ja olisi ollut aikaa ottaa esiin vielä enemmän erilaisia teemoja keskustelujen ja leikkien avulla. Ryhmän tytöt itsekin toivoivat, että ryhmä olisi ollut kestoltaan pidempi. Myös muualla toteutetuissa ryhmissä (muun muassa Kylmäkoski n.d., 39, Ahola, 2012, 74) on ryhmätoiminnan keston todettu vaikuttavan toiminnan onnistumiseen.

Tyttöjen ikäjakauma oli myös yksi haaste, joka sekin tosin oli jo etukäteen tiedossa ja josta muun muassa Siljamäki (2012, 39) oli tehnyt havaintoja. Vanhempien tyttöjen kesken olisi voinut ottaa erilaisia pinnalla olevia teemoja esiin muun muassa naiseksi kasvamiseen ja seurusteluun liittyen. Lisäksi joissakin yhteisissä harjoitteissa pienimmät osallistujat tarvitsivat paljon ohjaajan tukea ja kädestä pitäen – neuvoja. Ikäerot ja toisistaan poikkeavat elämäntilanteet vaikuttivat siis osaltaan toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen.

Joululoman jälkeen, kevätlukukauden aikana koulukuraattori toteutti vielä koululla pyynnöstämme laatimamme kyselyn ryhmään osallistuneilta tytöiltä, jossa pyydettiin palautetta ryhmästä ja sen vaikutuksista yhteishengen lisääntymiseen. Tytöt vastasivat kyselyyn koulupäivän aikana kuraattorin vastaanotolla.

Koulukuraattori kysyi tytöiltä tyttöryhmän hyvistä puolista, johon tytöt vastasivat että hyvää olivat leikit ja tehtävät, yhdessä juttelu, ja yhdessäolo, syöminen ja aikataulu. Ryhmän huonoiksi puoliksi tytöt vastasivat laajan ikähaarukan sekä aikatauluasiat (jollakin tytöllä ryhmä sattui olemaan muutenkin pisimpänä koulupäivänä, toisella taas harrastuspäivänä). Kuusi kymmenestä vastaajasta ei keksinyt mitään huonoa sanottavaa.

Kun tytöiltä kysyttiin oliko ryhmästä apua tyttöjen välisen yhteishengen lisäämiseksi, kahdeksan kymmenestä vastaajasta olivat sitä mieltä että oli apua, perusteluina muun muassa ”*kaikilla oli kivaa*”, ”*kaikki olivat sovussa*” ja ”*tutustui paremmin joihinkin tyttöihin*”. Yksi vastaajista mainitsi että sopu oli säilynyt paremmin koulussakin ryhmän jälkeen. Yksi oli sitä mieltä että ryhmällä ”*ei varmaan kauheesti ollut vaikutusta*”, yksi ei osannut sanoa.

Kysyttäessä mitä muuta voisi tehdä yhteishengen lisäämiseksi, yhdeksän kymmenestä vastaajasta toivoi tyttöryhmän toiminnan jatkoa, osa toivoi erikseen isommille tarkoitettua ryhmää. Yksi vastaajista ei osannut sanoa.

Lopuksi muita ajatuksia – kohdassa tytöt kiittelivät ryhmästä ja toivoivat edelleen uutta ryhmää tai vanhan ryhmän jatkoa. Yhdessä palautteessa oli kommentti ”*hyvä juttu että se ei ollut kovin yleinen kerho*”.

Kaiken kaikkiaan tyttöjen palautteesta ryhmän aikana ja jonkin aikaa sen jälkeen kävi ilmi, että ryhmä oli kohdentunut oikeaan paikkaan oikeaan aikaan, ja tytöt kokivat pääosin ryhmästä olleen hyötyä koulussa vallinneeseen tilanteeseen kaverisuhteisiin liittyen.

5.4 Yhteenvetoa tytöille suunnatun ryhmämuotoisen toiminnan vaiheista

Sekä ala- että yläkouluikäisille tytöille laadituissa kyselyissä ennen tyttöryhmätoiminnan toteuttamista kysyttiin tytöiltä ryhmämuotoisen toiminnan tarpeellisuudesta ja osallistumishalukkuudesta ryhmään. Yläkouluikäisten tyttöjen vastauksista kävi ilmi, että puolet vastaajista piti toimintaa tärkeänä ja puolet ei niinkään tärkeänä. Mielipiteet jakaantuivat asiassa siis tasan. Alakoulun kuudesluokkalaisille tytöille laaditun kyselyn vastauksista ilmeni puolestaan, että hieman suurempi osuus vastaajista ilmaisi kiinnostuksensa tytöille suunnattua ryhmätoimintaa kohtaan. Vaikka hieman suurempi enemmistö kuudesluokkalaisista tytöistä suhtautui suunniteltuun toimintaan myönteisemmin, ei ero yläkouluikäisten tyttöjen vastauksiin ollut kuitenkaan kovin suuri, ja koska ammattilaisverkoston keskusteluissa esiin tullut huoli oli suurempi yläkouluikäisiin tyttöihin liittyen, päätettiin toimintaa käynnistää aluksi heidän keskuudessaan. Toiminta ei kuitenkaan käynnistynyt toivotulla tavalla, vaikka markkinointia laajennettiin koskemaan alun valikoidummasta joukosta suurempaan, kaikkia yläkouluikäisiä tyttöjä koskevaksi.

Tämän jälkeen ajatus suljetusta ryhmästä muutettiin avoimeen toimintaan, tytöille suunnattuun nuorisotilatoimintaan, ja samalla laajentui kohderyhmä koskemaan myös alakoulun vanhimpia tyttöjä (viides- ja kuudesluokkalaisia). Tätäkään toimintaa eivät tytöt ottaneet omakseen, vaikka ensimmäisellä kerralla tyttöjä tulikin paikalle viisi, ja vaikka he ideoivatkin yhdessä vetäjien kanssa jo mieleistä toimintaa seuraaville kerroille.

Kohtasimme näissä kokeiluissamme osittain samoja esteitä, mitä tyttöryhmätoiminnassa on kohdattu muuallakin Suomessa. Suurin ongelma ryhmämuotoista toimintaa suunniteltaessa ja toteutettaessa tuntuu olevan se, että toimintaa on vaikea markkinoida ja kohdentaa alun perin kohderyhmäksi ajatellulle joukolle. (vrt. Kylmäkoski n.d., Miettinen 2006, Siljamäki 2012.) Toiminta ei päässyt kunnolla edes alkamaan, kun tyttöjen halua ja motivaatiota ryhmään osallistumiseen ei saatu herätettyä. Lisäksi jo tekemässämme kyselyssä yläkouluikäisille tytöille kävi ilmi, että useampi tyttö oli sitä mieltä, että ryhmä olisi varmasti tarpeellinen joillekin tytöille, mutta ei itselle. Samaa on pohtinut muun muassa Kylmäkoski Jyväskylässä tyttötyön alkumetreillä (n.d., 35).

Lisäksi pohdimme, olisiko toimintaan osallistumisen kynnystä tytöillä madaltanut se, että olisimme käyneet koululla itse henkilökohtaisesti kertomassa ryhmätoiminnasta tarkemmin tytöille. Tällöin tytöt olisivat saaneet esittää mahdollisesti mieltään askarruttavia kysymyksiä toimintaan liittyen, sekä esittää toiveitaan toiminnalle. Ohjaajien ja tyttöryhmätoiminnan tuttuuden lisääminen olisi saattanut lieventää mahdollisia ennakkoluuloja ja jännitystä uutta toimintamuotoa kohtaan. (Vrt. Kylmäkoski n.d., 35.)

Kohtasimme Pälkäneellä myös haasteita, joihin emme törmänneet muissa tytöille suunnattua ryhmämuotoista toimintaa käsittelevissä huomioissa. Näitä olivat toisaalta tyttöjen kesken vallinnut ryhmäpaine: tytöt eivät halunneet osallistua toimintaan elleivät saaneet haastetuksi mukaan ystäväänsä, ja toisaalta poikien suunnalta tullut ryhmäpaine: pälkäneläiset pojat eivät tuntuneet hyväksyvän pelkästään tytöille suunnatua toimintaa, ja ilmaisivat sen myös ääneen, jolloin tytöt eivät kokeneet mielekkääksi osallistua toimintaan vaikka niin olisivatkin ehkä halunneet.

Nämäkin havainnot kannattaa ottaa huomioon, kun sukupuolisensitiivistä toimintaa suunnitellaan toteutettavaksi. Etenkin pienellä paikkakunnalla kannattaa miettiä, tulisiko sukupuolisensitiivistä toimintaotetta totuttaa nuorille aluksi siten, että sekä poika- että tyttöryhmille järjestettäisiin omia tapahtumia. Näin ollen sukupuolisensitiivinen toiminta tulisi nuorille pikkuhiljaa tutuksi ja totutuksi tavaksi toimia, eikä siihen siten liittyisi vastarintaa vastakkaiselta sukupuolelta. Toisaalta olisi myös mielenkiintoista tutkia, kokisivatko tytöt samalla tavoin, mikäli sukupuolisensitiivistä toimintaa järjestettäisiin pienellä paikkakunnalla pelkästään pojille.

Alakoulun ryhmä toteutettiin koululla syntyneen tarpeen vastaamiseksi. Räätälöity kohderyhmä oli tässä jo siis valmiiksi olemassa. Tässä tapauksessa ryhmän kokoaminen onnistui suunnitellusti, ja toiminta saatiin toteutettua alusta loppuun saakka. Tässä ryhmämuotoisessa toiminnassa suurimmaksi haasteeksi muodostui aika. Tapaamisia olisi saanut olla enemmänkin kuin viisi, tätä mieltä olivat myös tytöt. Toisaalta tämä haaste oli meillä jo tiedossa etukäteen, kun teimme suunnitelmaa ryhmän toteuttamisesta. Myös Kylmäkoski ja Ahola olivat omissa tyttöryhmissään havainneet, että tapaamisia tulee olla riittävästi jotta toiminta pääsee vakiintumaan tai jotta

ryhmäytyminen onnistuisi varmasti (Aholan 2012, 74; Kylmäkoski n.d., 39). Toisaalta meidän ryhmässämme myös yksittäisten tapaamisten kesto olisi voinut olla pidempi, jolloin asioihin olisi päässyt pureutumaan vieläkin syvällisemmin. Tässä ryhmässä myös tyttöjen väliset ikäerot aiheuttivat haasteita toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen. Tämäkin oli asia, joka oli etukäteen ennakoitavissa, mutta koska tavoitteena oli pureutua juuri tämän tietyn tyttöjoukon sosiaalisiin suhteisiin, emme halunneet rajata ketään ulkopuolelle ikään liittyvistä syistä.

Vaikka siis myös alakoululla toteuttamassamme tyttöryhmässä kohtasimme haasteita, jäivät kokemukset ryhmästä kuitenkin pääosin positiivisiksi sekä meidän ohjaajien että tyttöjen näkökulmasta. Vastasimme tyttöjen keskinäisiin sosiaalisiin suhteisiin liittyvään haastavaan tilanteeseen tavalla, joka tuntui jälkeenpäin juuri oikealta toteutuksen ja ajoituksen näkökulmasta. Tätä omaa havainnointiamme tuki tytöiltä saatu palaute, jossa he mainitsivat muun muassa että olivat tutustuneet toisiinsa paremmin ja että tyttöjen välinen yhteishenki oli ryhmän aikana parantunut.

6 POHDINTA

Tämä kehittämistyöni aikana tutustuin laajasti Suomessa toteutettavan sukupuolisensitiivisen, tytöille suunnatun ryhmämuotoisen toiminnan toteuttamiseen, työskentelytapoihin, mahdollisuuksiin ja haasteisiin. Lisäksi sain itse kokemuksia tästä työskentelymuodosta, sen onnistumisista ja epäonnistumisista. Kaikista näistä kokemuksista sain arvokasta tietoa ja oppia. Huomasin, että tytöille suunnatun ryhmämuotoisen toiminnan käynnistäminen ja toteuttaminen kohtaa usein samankaltaisia haasteita kaikkialla, missä sitä tehdään. Nämä haasteet liittyvät usein toiminnan aloittamiseen ja toimintaan sitoutumiseen.

Havaitsimme myös haasteita, jotka ovat todennäköisesti ominaisia juuri pienellä paikkakunnalla toimiessa, jossa kaikki nuoret ovat tuttuja toinen toisilleen, ja jossa palveluiden kirjo ei ole niin laaja, jolloin todennäköisesti uuteen toimintaan totuttautuminen vie enemmän aikaa kuin suurissa kaupungeissa, jossa harrastus- ja ryhmä-

toimintaa on paljon ja monipuolisesti, ja niihin osallistuminen totutumpaa. Pälkäneellä esiin nousivat myös haasteet liittyen oman ikäryhmän sosiaalisiin suhteisiin: toisaalta paine saada haastetuksi ystävä mukaan toimintaan, toisaalta taas vastakkaisen sukupuolen suunnalta tuleva paine, joka esti osaltaan toimintaan osallistumista. Lisäksi itselleni heräsi ajatus siitä, onko tuttuus esteenä ryhmämuotoiselle sukupuolisensitiiviselle toiminnalle pienellä paikkakunnalla? Olisiko herkkiä, itselle ehkä arkoja ja lähelle tulevia aiheita kuitenkin helpompi käsitellä anonyymissa joukossa, jolloin voisi ehkä varmemmin luottaa vaitiololupaukseen, ja jossa ei tarvitsisi pelätä kasvojensa menettämistä tai nolatuksi tulemista jälkeenpäin? Tyttötyön pohdinnoissa onkin nostettu esiin se näkökulma, että tyttötyön toteutuksen mahdollisuudet ja haasteet ovat aina paikallisia (Mulari ym. 2012, 17).

Airaksinen (2012, 49–50) on tutkinut erilaisia käsityksiä sukupuolisensitiivisyydestä haastattelemalla Kuopion nuorisotalolla työskenteleviä nuorisotyöntekijöitä, ja todennut että sukupuolisensitiivinen työskentelyote on tärkeä tulevaisuuden työmuoto. On merkityksellistä, että nuorilla on paikka jossa pohtia omaa sukupuolirooliaan ja naiseksi ja mieheksi kasvamista.

Airaksisen tutkimuksessa pohdittiin sukupuolisensitiivisen työotteen haasteita myös työntekijän ja organisaation näkökulmista. Haasteeksi nähtiin muun muassa työntekijöiden tiedon puute sukupuolisensitiivisestä työtavasta ja sen mahdollisuuksista ja soveltamisesta nuorten keskuudessa. (Airaksinen 2012, 49.)

Tutkimuksessa todettiin myös, että sukupuolisensitiiviselle työotteelle olisi tärkeä saada yleisesti sekä näkyvyyttä ja tunnettavuutta, että myös tunnustusta toiminnan tarpeellisuudesta ja mahdollisuuksista. Tutkimuksessa todettiin, että vaikka uudet sukupuolisensitiiviset toimintatavat koettaisiinkin hyviksi, voivat hyvät ajatukset ja ideat jäädä taloudellisten syiden ja resursointihaasteiden vuoksi toteuttamatta. Ja toisaalta uusiin innovaatioihin panostamiseen ei löydy aina välttämättä halukkuutta, jos on tunne siitä, että omasta arkityöstä selviytyy vain juuri ja juuri. (Airaksinen 2012, 51–52.)

Oman kehittämistyöni aikana vakuutuin myös itse sukupuolisensitiivisen työn merkityksestä ja tärkeydestä. Tietoa tytöille suunnatusta toiminnasta oli mielestäni hyvin

saatavilla, Setlementtien Tyttöjen Talo – toiminta näkyvimpänä tyttötyön lippulaivana Suomessa, ja sen innoittamana myös monet muut tytöille suunnatut hankkeet, ryhmät ja toiminnot, sekä niiden perusteella laaditut kirjalliset materiaalit, esitteet ja ohjelmat.

Jäin miettimään Airaksisen (2012, 51) tutkimuksessa esitettyjä resursointiin ja taloudellisiin syihin perustuvia esteitä sukupuolisensitiiviseen työskentelymuotoon panostamiselle. Itse koin omassa kehittämistoiminnassamme, että laajemmin ajateltuna moniammatillinen resurssien yhdistäminen (nuorisotyöntekijä ja perhetyöntekijä työparina, tiiviissä yhteistyössä muiden nuorten tyttöjen kanssa työskentelevien ammattilaisten kanssa) oli hyvä ja toimiva työskentelytapa, ja tässä tapauksessa ennemminkin resursseja säästävä seikka. Esimerkiksi alakoulun tytöille järjestetyssä ryhmässä päästiin nopealla aikataululla tarttumaan ajankohtaiseen, tyttöjen keskuudessa ongelmia aiheuttaneeseen tilanteeseen tehokkaasti moniammatillisella yhteistyöllä. Tilanne olisi voinut kärjistyessään johtaa vaihtoehtoisesti siihen, että koulukuraattori, opettajat, terveydenhoitaja ja mahdollisesti myös lastensuojelun työntekijät olisivat puineet tyttöjen välisiä ristiriitoja erikseen oppilaiden ja heidän perheidensä kanssa. Ryhmämuotoisella toiminnalla saatiin ennaltaehkäistyksi tilannetta vahvistamalla tyttöjen välistä yhteistoimintaa.

Myös Ahola (2012, 84) on ryhmämuotoista, tytöille suunnattua toimintaa kouluympäristössä kehittäessään tullut siihen johtopäätökseen, että ryhmämuotoinen, moniammatillinen toiminta tarjoaa tehokkaan työmenetelmän, jonka avulla voidaan puuttua monenlaisiin ongelmiin. Ahola toivoo että oppilashuollon ammattilaiset panostaisivat enemmänkin ryhmämuotoiseen toimintaan nuorten keskuudessa, ja että toiminnan nähtäisiin tulevaisuudessa olevan luonnollinen osa oppilashuollollista toimintaympäristöä.

Ahola nosti esiin sukupuolisensitiivisen, ryhmämuotoisen työskentelyn hyödyt myös oman työn rikastuttamisen ja kohtaamisen näkökulmista. Hän totesi sen sekä lisäävän omaa työmotivaatiotaan että antavan uusia mahdollisuuksia nuorten tyttöjen kohtaamiseen, vapaammassa ympäristössä kuin omasta työroolistaan käsin, terveydenhoitajan vastaanotolla. (Ahola 2012, 84.)

Omassa kehittämistyössämme koimme myös hyödylliseksi sen, että avarsimme tytöille suunnattua ryhmämuotoista toimintaa toteuttaessamme omaa työrooliamme. Itse nuorten kanssa toimivana lastensuojelun perhetyöntekijänä toin ennaltaehkäisevää työmuotoa esiin sekä nuorille tytöille että heidän perheilleen. Halusin samalla osaltani vaikuttaa myös siihen, että tietoisuus lastensuojelutyön moninaisista työskentelytavoista kasvaisi, ja että käsitys siitä yhä edelleen elävästä mielikuvasta että lastensuojelu tarkoittaa aina huostaanottoja laajenisi, ja näkyviin tulisi myös lastensuojelutyön ennaltaehkäisevä työote.

Kehittäjätyöparinani toimiva nuorisotyöntekijä pääsee työssään kohtaamaan nuoria päivittäin. Tämän kehittämisprosessin aikana nuorisotyöntekijä pääsi tutustumaan etenkin yläkouluikäisiin nuoriin tyttöihin syvällisemmin kuin tavallisina nuorisotilojen iltoina, jolloin tytöt ehkä jäivät enemmistökävijöinä olevien poikien varjoon, oppien samalla jotakin uutta tytöistä ja heidän toimintaansa vaikuttavista tekijöistä, erityisesti poikien vaikutusvallasta. Tämä on varmasti huomio, jota kannattaa hyödyntää jatkossakin nuorisotiloilla.

Alakouluikäisten tyttöjen ryhmässä yhtenä vetäjänä toimi myös alakoulujen koulukuraattori, joka pääsi ryhmämuotoisen työskentelyn avulla näkemään tyttöjä normaalin koulutyön ulkopuolella, vertaisryhmässä. Tämä toi koulukuraattorille arvokasta tietoa tyttöjen välisistä suhteista ja yhteistoiminnasta, ja sen lisäksi lisäsi koulukuraattorin tunnettavuutta tyttöjen keskuudessa.

Kaikille meille nämä kokemukset tytöille suunnatusta ryhmämuotoisesta työskentelystä antoivat lisäksi arvokasta kokemusta moniammatillisesta työstä ja sen hyödyistä. Jokaisella meillä oli ammattiroolistamme johtuen erilaiset taustat ja lähtökohdat, jotka yhdistyivät tehden meistä enemmän kuin mitä yksin olisimme voineet olla. Tärkeää kehittämistyön kannalta oli myös se, että muodostimme yhdessä tiimin, jossa oli hedelmällistä jakaa huomioita kehittämistyön vaiheista, sekä tehdä jatkuvaa, reflektoivaa arviointia jonka pohjalta oli mahdollisuus ideoida uusia suuntia kehittämistyölle.

Kehittämistyömme aikana vakuutuin sukupuolisensitiivisen työn merkityksestä ja tärkeydestä. On ehdottoman tärkeää, että nuorilla tytöillä ja pojilla on paikkoja, jois-

sa on mahdollista tutustua itseensä, ja omaan identiteettiinsä ja sukupuoleensa liittyviin kysymyksiin. On tärkeää löytää oma tapa olla tyttö tai poika. Kotoa ei aina välttämättä saa peilauspintaa omille ajatuksille, ja toisaalta omien vanhempien kanssa voi joskus tuntua haastavaltakin keskustella omaan sukupuoli-identiteettiin liittyvistä kysymyksistä. Olisi kuitenkin tärkeää, että nuorilla olisi joku aikuinen, kenen kanssa pohtia asioita. Tyttö- ja poikatyön paikat ovat tähän tarkoitukseen perustettuja tärkeitä foorumeita. Kaikkialla Suomessa ei nuorilla ole kuitenkaan tasa-arvoisia mahdollisuuksia osallistua sukupuolisensitiivisesti järjestettyyn, vakiintuneeseen toimintaan. Olisikin tärkeää että kunnissa nuorten parissa työskentelevät ammattilaiset kehittäisivät toimintamuotoja ja -tapoja, joissa näitä tärkeitä asioita pääsisi käsittelemään tavalla tai toisella.

Oman kehittämistyömme aikana saimme kyselyiden avulla arvokasta materiaalia tyttöjen ajatuksista liittyen tyttönä olemisen ja naiseksi kasvamisen mahdollisuuksiin ja uhkakuviin. Näitä teemoja pääsimme jonkin verran käsittelemään alakouluikäisten tyttöjen suljetussa ryhmässä. Jatkoa ajatellen toivoisin, että näitä teemoja päästäisiin käsittelemään Pälkäneellä vielä syvällisemmin jollakin muotoa etenkin 5. -9. – luokkalaisten tyttöjen keskuudessa, koska tämä on juuri se ikäryhmä, johon kehittämistyön alussa lisätukea ja ohjausta toivottiin saatavan. Tytöt nostivat kyselyissä esille ja näkyväksi heidän elämäänsä läheisesti liittyviä tärkeitä ja vaikeitakin aiheita. Tämän kehittämistyön aikana emme päässeet toivotulla tavalla tyttöjen kanssa niihin pureutumaan, johtuen ryhmämuotoisen toiminnan käynnistämiseen liittyvistä haasteista, mutta olisi sääli jos nämä tytöiltä itseltään nousseet aihepiirit jäävät jatkossa vaille huomiota.

Sukupuolisensitiivisen työskentelyn merkitys nähdään nykyään tärkeäksi jo aivan pientenkin lasten kohdalla. Naisasialiitto Unioni käynnisti opetusministeriön tuella vuonna 2010 Tasa-arvokasvatuksen kehittäminen päiväkodeissa – hankkeen, jossa oli tarkoituksena levittää sukupuolisensitiivistä ajattelua, tasa-arvotietoutta ja tasa-arvotyön käytännöllisiä menetelmiä suomalaisiin päiväkoteihin. Hankkeen aikana havaittiin muun muassa, että pojat saivat ohjatuissa toimintatuokioissa kasvattajilta jopa kaksinkertaisen määrän huomiota tyttöihin verrattuna. Tytöille puolestaan osoitettiin enemmän pikkuapulaisen, aikuisen ”apumuistina” olemisen sekä pienemmistä huolehtijan rooleja. Näistä havainnoista annetun palautteen jälkeen päiväkodeissa

ryhdyttiin vahvistamaan tyttöjen itsetuntoa ja minuutta kehuilla, yksilöllisellä huomiolla, aktivoimalla toimintaan ja monipuolistamaan leikkituokioita esimerkiksi lukemalla satuja voimakkaista sankaritytöistä. Poikia puolestaan alettiin kannustaa enemmän siivoamiseen sekä muihin apulaistehtäviin. (Naisunionin www-sivut 2014.)

Hanke sai jatkoa vuosille 2012–2014 nimellä Sukupuolisensitiivisyys varhaiskasvatuksessa – tasa-arvoinen kohtaaminen päiväkodissa. Jatkohanke keskittyy tarjoamaan koulutusta tasa-arvotyöstä päiväkotien henkilökunnalle, pyrkii vaikuttamaan valtakunnallisiin, parhaillaan uudistettaviin varhaiskasvatusta ohjaaviin asiakirjoihin tasa-arvon huomioimiseksi sekä laatimaan menetelmäopasta varhaiskasvattajille tasa-arvokasvatukseen liittyen. (Naisunionin www-sivut 2014.)

Oli hienoa huomata, että nuorille tytöille suunnattu sukupuolisensitiivinen ryhmämuotoinen toiminta sai hiljattain ansaitsemaansa valtakunnallista tunnustusta, kun Sosiaalijohdon neuvottelupäivillä maaliskuussa 2014 palkittiin ansioituneita kunnallisia lastensuojelutekoja. Siellä kunnia-maininnan sai raumalainen nuorten tyttöjen kasvuryhmä. Ryhmän kohteena olivat 11–13 –vuotiaat tytöt, ja ryhmän tavoitteena oli tukea ja vahvistaa tyttöjen itsetuntoa ja kasvua naiseksi, sekä ehkäistä masennusta. Ryhmässä oli tarkoituksena myös lisätä tyttöjen sosiaalisia suhteita ja auttaa kehittymään sosiaalisissa taidoissa. Palkinnon Rauman ryhmälle myönsivät Suomen Kuntaliitto, Huoltaja-säätiö ja Lastensuojelun Keskusliitto. (Lastensuojelun Keskusliiton www-sivut 2014.)

Sukupuolisensitiivinen näkökulma on siis laajenemassa ja saamassa samalla lisää näkyvyyttä. Rinnalle on tosin noussut myös keskustelut sukupuolineutraalista ajattelutavasta ja kasvatuksesta. Ruotsissa on muun muassa ollut vuodesta 2011 toiminnassa sukupuolineutraali päiväkoti, jossa sukupuoleen viittaavia roolituksia pyritään välttämään kaikin keinoin. Tämä näkyy esimerkiksi lelujen ja kirjojen hankinnassa ja väreissä, leikkipaikkojen sijoitteluissa ja käytetyssä kielessä: henkilökunta ei esimerkiksi käytä sanoja tyttö tai poika, vaan lapsia kutsutaan ”ystäviksi”. (Sandberg 2011; Stockholm www-sivut 2014.)

Suomessa nousi jokin aika sitten kohu kauppaketju Tiimarin mainonnasta, jossa mainostettiin lastenkutsuja sukupuolinormittuneella näkökulmalla: tytöille prinsessa- ja keijujuhlia ja pojille merirosvo- ja hämähäkkimiesjuhlia. Ketju poisti sittemmin jyrkkänä pidetyn sukupuolijaon mainonnastaan. Vanhemmille suunnatuissa lastenkasvatuslehdissä ja keskustelupalstoilla käydään puolestaan kiivasta keskustelua sukupuolineutraalista kasvatustyylistä, jossa halutaan kasvattaa lapsi sukupuolineutraalisti: vanhemmat eivät esimerkiksi lapsen synnyttyä halua kertoa tämän sukupuolta tai puhua lapsesta myöhemmin tyttönä tai poikana, ja välttelevät kaikin tavoin muutenkin sitä, että sukupuoli määrittelisi kasvatuksen.

Nämä kaksi eri näkökulmaa ajattelevat sukupuoleen, tyttöyteen, naiseuteen, poikuuteen ja miehyyteen liittyvistä asioita eri tavoin. Tavoitellaanko molemmissa kuitenkin samaa, tärkeää perusajatusta: yksilön vapautta olla ja kasvaa sellaiseksi kuin on, sukupuolesta riippumatta. Kuten tässäkin on todettu, ei ole vain yhtä ainoaa tapaa olla tyttö, vaan tyttöyttä ja naiseutta voi toteuttaa monella eri tavalla.

LÄHTEET

Ahjolan www-sivut. 2013. Viitattu 13.5.2013.
https://www.ahjola.fi/nuorisotyo/isosisko-ja-tyttojen-tupatoiminta

Ahola, R. 2012. "Tyttö sinä olet tähti" -toiminnallinen tyttöryhmä erityiskoulussa. YAMK-opinnäytetyö. Porin diakonia-ammattikorkeakoulu. Viitattu 16.5.2013.
http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/39574/Ahola_Rea_2012.pdf?sequence=2

Airaksinen, A. 2012. Sukupuolisensitiivisyys kunnallisessa nuorisotalotyössä. YAMK-opinnäytetyö. Mikkelin ammattikorkeakoulu. Viitattu 16.5.2013.
http://www.setlementti.fi/@Bin/83330/Sukupuolisensitiivisyys+kunnallisessa+nuorisoty % C3%B6ss%C3%A4.pdf

Cederlöf, P. 2004. Nuorisotyö ja sen haasteet pienissä kunnissa. Nuorisotutkimusverkosto/nuorisotutkimusseura, julkaisuja 45.

Eischer, H. & Tuppurainen, J. 2009. Tyttöjen talo on kuin avoin koti. Helsinki: Setlementtinuorten liitto ry.

Gjerstad, E. & Lesojeff, H. 2010. Levottomat Tuhkimot – havaintoja tyttöjen väkivallasta. Non Fighting Generation ry.

Goldstein, A., Glick, B. & Gibbs, J. 2011. Aggression Replacement Training. Ryhmäharjoitusmenetelmä aggressiivisesti käyttäytyville nuorille. 2011. 3.painos. Suomen ART ry.

Heikkinen, A., Levamo, P., Parviainen, M. & Savolainen, A. 2007. Näe minut – kuule minua. Kokemuksia ryhmistä. SOCCAn ja Heikki Waris – instituutin julkaisusarja nro 11. Viitattu 31.5.2013.
http://www.socca.fi/files/91/Nae_minut_kuule_minua_kokemuksia_ryhmista.pdf

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uud. p. Helsinki: Tammi.

Kasperi-hankkeen www-sivut. 2013. Viitattu 20.2.2012.
http://kasperihanke.fi/kasperi-2-osahankkeet/eetu

Kataja, J., Jaakkola, T. & Liukkonen, J. 2011. Ryhmä liikkeelle. Toiminnallisia harjoituksia ryhmän kehittämiseksi. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kivelä, V. & Lempinen, J. 2010. Arki hallintaan. Nuorten ryhmätoiminnan ohjaaminen. 2. painos. Turku: KOTA – lasten ja nuorten hyvinvointi ry.

Kylmäkoski, M. n.d. Kerhotiloista toimintakeskuksiin Nuorisohallinnon muistoja ja mietteitä Jyväskylän seudun nuorisotilatoiminnasta. Nuorisotutkimusverkosto/nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 9. Viitattu 13.5.2013. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/nuorisokerhotila.pdf

Lankinen, M. 2011. Voimaneidot. Opas tyttöjen oman voiman haltuunoton ja aggression hallinnan tukemiseen. Kalliolan nuoret ry:n ja Setlementtinuorten liiton julkaisuja.

Lastensuojelulaki. 2007. L. 13.4.2007/417.

Lastensuojelun Keskusliiton www-sivut. Viitattu 9.4.2014. http://www.lskl.fi/tiedottaa/tiedotusvalineille/tiedotteet/nurmijarven_varhaisvaiheen_lastensuojelupalvelut_palkittiin_vuoden_parhaina.3273.news

Levamo, P. 2007. Omaa elämää etsimässä Tutkimus ryhmämuotoisen sosiaalityön mahdollisuuksista tukea nuorten itsenäistymistä. Teoksessa Heikkinen, A., Levamo, P., Parviainen, M. & Savolainen, A. (toim.) Näe minut – kuule minua. Kokemuksia ryhmistä. SOCCAn ja Heikki Waris – instituutin julkaisusarja nro 11, 69–158. Viitattu 31.5.2013. http://www.socca.fi/files/91/Nae_minut_kuule_minua_kokemuksia_ryhmista.pdf

Miettinen, M. 2006. ”Mulla on nää langat käsissä”. Selvitys tyttöryhmien ohjaamisesta Meidän tyttöset – projektissa. Sukupuolisensitiivisen nuorisotyön menetelmien kehittäminen Itä-Suomessa – hankkeen selvitys. Humanistinen ammattikorkeakoulu, Joensuu. Viitattu 16.5.2013. http://www.humak.fi/

Mulari, H., Eischer H. & Uusitalo-Herttua M. 2012. Tyttötyö kääntyi 2010-luvulle. Teoksessa Mulari, H., Eischer H. & Uusitalo-Herttua M. (toim.) Tyttötyön kansio. Helsinki: Suomen Setlementtiliitto ry, 6-19. Viitattu 16.5.2013. http://setlementti-fi-bin.directo.fi/@Bin/3518b844aff0130fbc6014f61d1affa0/1368788099/application/pdf/127576/tyttotyonkansio.pdf

Mulari, H. 2012. Avoin toiminta tyttötyössä. Teoksessa Mulari, H., Eischer H. & Uusitalo-Herttua M. (toim.) Tyttötyön kansio. Helsinki: Suomen Setlementtiliitto ry, 25–30. Viitattu 16.5.2013. http://setlementti-fi-bin.directo.fi/@Bin/3518b844aff0130fbc6014f61d1affa0/1368788099/application/pdf/127576/tyttotyonkansio.pdf

Männikkö, J. 2012. Luento EETU-hankkeen työseminaarissa Hämeenkyrössä 27.3.2012.

Naisunionin www-sivut. Viitattu 24.3.2014. http://www.naisunioni.fi/index.php?k=15959

Nallekortit käyttöohjeet 2003. Jyväskylä: Pesäpuu

Niceheartsin www-sivut. 2013. Viitattu 16.5.2013. http://www.nicehearts.com

Nuorten keskuksen www-sivut. 2010. Viitattu 16.5.2013. http://www.nuortenkeskus.fi/fi/valineita/materiaalit/muut+materiaalit/helmijuttu-opas/

Oinas, E. 2006. Osallistavan terveyskasvatuksen haasteet – mitä on tyttötyö tyttöjen ehdoilla? Teoksessa Puuronen, A. (toim.) Terveystaju. Nuoret, politiikka ja käytäntö. Nuorisotutkimusverkosto/nuorisotutkimusseura, julkaisuja 63, 75-84.

Ojanen, K. 2008. Tyttötutkimuksen tytöt: keskusteluja tyttöyden moninaisuudesta ja tyttöjen vallasta. Elore vol. 15 – 1/2008. Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura ry. Viitattu 5.11.2012. http://www.elore.fi/arkisto/1_08/oja_b_1_08.pdf

Pekkarinen, E. 2006. Lastensuojelun ryhmätoiminta murrosikäisten tyttöjen kokemana. Teoksessa Forsberg, H, Ritala-Koskinen, A. & Törrönen, M. (toim.) Lapset ja sosiaalityö. Jyväskylä: PS-kustannus, 99–128.

Opetushallituksen www-sivut. Viitattu 21.8.2012. http://www.oph.fi/kehittamishankkeet/kelpo

Saalismaa, S. n.d. Tirlittan. Talo tytöille Torniossa. Raportti sosiaalityön ja nuorisotyön yhteistyöstä PaKaste – hankkeessa Tornion kaupungissa. Viitattu 13.5.2013. http://www.sosiaalikollega.fi/kaste/lappi/sosiaalityo/tornio/main_page

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 17.2.2014. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/

Saari, M. 2003. Sukupuolten välisen tasa-arvon valtavirtaistamisen perussanasto. Viitattu 13.5.2013. http://www.eurofem.org/valtavirtaan/aakkosellinen.html

Sandberg, F. 2011. Sukupuolineutraali tukholmalaistarha ei erottele tyttöjä ja poikia. Viitattu 24.3.2014. http://www.hs.fi/ulkomaat/artikkeli/Sukupuolineutraali+tukholmalaistarha+ei+erottele+tytt%C3%B6j%C3%A4+ja+poikia/1135267232707

Science Education Resource Centerin www-sivut. Viitattu 17.2.2014. http://serc.carleton.edu/introgeo/gallerywalk/what.html

Siljamäki, K. 2012. Vuorovaikutteiset tyttöryhmät. Teoksessa Mulari, H., Eischer H. & Uusitalo-Herttua M. (toim.) Tyttötyön kansio. Helsinki: Suomen Setlementtiliitto ry, 31–44. Viitattu 16.5.2013. http://setlementti-fi-bin.directo.fi/@Bin/3518b844aff0130fbc6014f61d1affa0/1368788099/application/pdf/127576/tyttotyonkansio.pdf

Seppänen-Järvelä, R. 2004. Prosessiarviointi kehittämisprojektissa. Opas käytäntöihin. 4/2004. Stakes. Viitattu 17.2.2014. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/75862/Arviointiraportteja4_04.pdf?se

Socca, pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskuksen www-sivut. Viitattu 3.4.2012. http://www.socca.fi/kehittaminen/lastensuojelu/aiempi_kehittaminen

Sosiaaliportin www-sivut. Viitattu 3.4.2012. https://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyovalineet/tyomenetelmat/nuortenvertaisryhmatoiminta/

Stockholm www-sivut. Viitattu 24.3.2014. http://www.stockholm.se/-/Serviceenhetsdetaljer/?enhet=f90dc7c3daa948da9190e3789c768ac4

Taipale, A. 2006. ”Laatuaikaa tyttöjen kanssa”. Moniongelmaisten nuorten tyttöryhmän toiminta Keravalla. AMK-opinnäytetyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Viitattu 16.5.2013. https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/17809/TMP.objres.335.pdf?sequence=2

Tyttötyön www-sivut. 2013. Viitattu 16.5.2013. http://www.setlementti.fi/tyttotyo/

Uusitalo-Herttua, M. 2012. Tyttöjen kehitys – minuus, sukupuoli ja yhteiskunta. Teoksessa Mulari, H., Eischer H. & Uusitalo-Herttua M. (toim.) Tyttötyön kansio. Helsinki: Suomen Setlementtiliitto ry, 20–23. Viitattu 16.5.2013. http://setlementti-fi-bin.directo.fi/@Bin/3518b844aff0130fbc6014f61d1affa0/1368788099/application/pdf/127576/tyttotyonkansio.pdf

Voimaneitojen www-sivut. 2010. Viitattu 19.8.2013. http://www.voimaneidot.fi